

№ 15 – 16 (836 – 837)

Красавік 2021 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

kazeta.by

bfk.by

У нумары:

- ➔ **Спадчына ў небяспецы: палац Радзівілаў у Дзятлаве – стар. 3**
- ➔ **Памяці краязнаўцаў: Міхась Карпечанка і Аляксандр Ільін – стар. 2, 4 – 5**
- ➔ **Па-за кадрам: дубраўскія настаўнікі павянных гадоў – стар. 9**

На тым тыдні...

Ратуюцца спадчынай

✓ У межах фестывалю скульптуры «SculptFest» Беларускага саюза мастакоў **8 красавіка** ў Арт-гасцёўні «Высокае м'ста» адбылося адкрыццё выставы анімалістычнай скульптуры «WILD Sculpt». Гэта ўнікальная з'ява для нашага культурнага жыцця. Жанр знаходзіцца ў баку ад асноўных плыняў у айчынай скульптуры і пры гэтым мастакі няраз звяртаюцца да яго ў сваіх працах. Вяява жывёлы была першай створанай чалавекам у яго агляднай гісторыі. Жывёла заўсёды была побач, нагадвала аб неад'емнай сувязі з прыродай. Разам з жывёлай чалавек знаходзіў памочніка, сябра, кампаньёна, і заўсёды – аб'ект любавання, крыніцу натхнення, прыгажосці, грацыі, усабленне многіх якасцяў, недаступных чалавеку.

На выставе прадстаўлена больш за 30 твораў знакамітых мастакоў, сярод іх С. Аганаў, С. Возісаў, А. Шапо, М. Капілава, М. Дробыш, В. Нячай, У. Панцялееў, Д. Кандрацьеў, Г. Старавойтава, А. Ніш, М. Баранчык, А. Хацяноўскі, Г. Інькова, А. Урублеўскі, П. Лук, А. Варвашэня, творчая майстэрня «Хімера» і іншыя.

Пабачыць выставу можна да 2 траўня.

✓ **9 красавіка** ў Нацыянальным цэнтры сучасных мастацтваў Рэ-

спублікі Беларусь ў межах фестывалю скульптуры Беларускага саюза мастакоў адкрылі выставу «Філасофія вобраза», дзе прадстаўленыя скульптуры Дзмітрыя Аганова і графічныя аркушы Лізаветы Пастушэнка.

✓ У мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» **12 красавіка** прайшла лекцыя «Космос і искусство», прымеркаваная да Міжнароднага дня касманаўтыкі, якую чытаў навуковы супрацоўнік мастацкай галерэі, мастацтвазнаўца Арцём Доўгун.

✓ У Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага **14 красавіка** прайшло адкрыццё выставы «Вітэбская акварэль», арганізаванай сумесна з Віцебскім абласным краязнаўчым музеем. Выстава прымеркаваная да 25-годдзя ГА «Вітэбская акварэль», у якое ўваходзяць мастакі-акварэлісты з Віцебска, Магілёва, Наваполацка. Прадстаўленыя больш за 90 акварэляў з фондаў Мастацкага музея – філіяла Віцебскага абласнога краязнаўчага музея, а таксама працы сяброў Беларускага саюза масткоў.

Пабачыць творы можна да 9 траўня.

✓ **15 красавіка** ў Музеі кнігі Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі прайшло адкрыццё выставы «Кнігазбор Храптовічаў: на шляху вяртання», арганізаванай сумесна дабрачынным фондам «Шчорсы і Храптовічы» і НББ. Упершыню прадстаўленыя ўнікальная сямейная перапіска XIX ст. і кнігі са знакамітай бібліятэкі Храптовічаў у Шчорсах, вернутыя з Германіі летась у лютым, і з таго часу захоўваліся ў НББ. Вяртанне адбылася намаганнямі дабрачыннага фонду «Шчорсы і Храптовічы». Некалі кнігазбор Храптовічаў, які пачаў збіраць канцлер Іяхім Лігавор Храптовіч у XVIII ст., лічыўся адной з найбагацейшых бібліятэк ва Усходняй Еўропе.

Як старажытныя кнігі, так і перапіска на французскай мове – гэта надзвычай каштоўныя помнікі свайго часу, якія дагэтуль нідзе не

публікаваліся і не дэманстраваліся для публікі. У межах адкрыцця выставы адбылася афіцыйная перадача кніг і перапіскі Храптовічаў на захоўванне ў НББ.

На выставе таксама прадстаўленыя мастацкія працы студэнтаў БНТУ, якія працавалі валанцёрамі на летніках па добраўпарадкаванні маёнтка Храптовічаў у Шчорсах у 2018 – 2019 гг.

Пабачыць унікальныя экспанаты можна па 30 красавіка.

✓ **3 16 красавіка** ў мастацкай галерэі «Універсітэт культуры» праходзіць выстава «**Всемірный день цырка**», зладжаная галерэяй і Беларускай дзяржаўнай цыркай і прысвечаная цыркавому мастацтву. Дэманструюцца экспанаты, што ілюструюць дзейнасць Белдзяржцырка: фотаздымкі нумароў і эскізы касцюмаў, цікавыя факты пра дрэсіроўшчыкаў ды інш. Дэманструецца таксама ўнікальны інтэрактыўны макет цырка, дзе можна паглядзець, як уладкаваныя манеж, балетная зала, грымёрныя, стайні і г.д. Пабачыць усё можна па 30 красавіка.

Скарыстаная інфармацыя з паведамленняй Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі, Нацыянальнага цэнтры сучасных мастацтваў, Музея гісторыі горада Мінска, мастацкай галерэі «Універсітэт культуры»

Сябры, ідзе падпіска на «Краязнаўчую газету» на травень і наступныя месяцы 2021 г. Просім не адкладаць на апошні дзень падпіску і паспрыяць пашырэнню сябрыны падпісчыкаў.

Нашы спачуванні

14 красавіка пайшоў з жыцця **Міхась КАРПЕЧАНКА**, журналіст, пісьменнік, краязнавец, даўні аўтар «Краязнаўчай газеты». Нарадзіўся ён у лістападзе 1959 г. у в. Болін на Краснапольшчыне. У 1985 г. скончыў філфак БДУ, у 1999 г. праходзіў стажыроўку ў Еўрапейскім інстытуце журналістыкі ў Лінчэпінгу (Швецыя). Працаваў у чэркаўскай і бялыніцкай раённых газетах, апошнюю, «Зара над Друццо», узначальваў цягам 11-і гадоў. Сябра Беларускага саюза журналістаў. Старшыня рады грамадскага аб'яднання «Бялыніцкае краязнаўчае таварыства».

Міхась Аляксеевіч аўтар п'есаў, алавяданняў і нарысаў, гумарэсак. Выдаў кнігі «Дачка волі», «Уздоўж стромы», «На скрыжаванні болю і надзеі», «Іржа», «Імёны ў кантэксце эпох» і інш. Уклаў зборнік «Васільковае поле Айчыны», куды ўвайшлі літаратурныя творы аўтараў, жыццё і дзейнасць якіх звязаныя з Бялыніччынай. Лаўрэат спецыяльнай прэміі Бялыніцкага райвыканкама імя В.К. Бялыніцкага-Бірулі, прэміі Магілёўскага аблвыканкама «Чалавек года – 2010», узнагароджаны ганаровым знакам «Выдатнік друку Беларусі».

У рэдакцыі бялыніцкай раёнкі яго намаганнямі з'явілася незвычайная лясвіца: на кожнай прыступцы пазначаны імёны журналістаў, якія працавалі ў выданні і ўжо пайшлі з жыцця. Дзякуючы яго ініцыятыве ў горадзе таксама з'явілася мемарыяльная дошка мясцовому паэту Віктару Хаўратовічу. Міхась Аляксеевіч падрыхтаваў да друку ў часопісе «Полымя» дыялектны слоўнік «Слова матчына – песня родная...» жыхароў роднай в. Болін, якой ужо няма, зліквідалі пасля катастрофы на ЧАЭС. Слоўнік утрымлівае больш за 800 словаў з тлумачэннямі, моўнай ілюстрацыяй.

ГА «Беларускі фонд культуры» і рэдакцыя, рэдкалегія «Краязнаўчай газеты» смуткуюць з нагоды смерці Міхася КАРПЕЧАНКІ. Выказваем шчырыя спачуванні родным, блізім, калегам і сябрам Міхася Аляксеевіча. Няхай пухам будзе барысаўская зямля, у якой знайшоў спачын знаны краязнаўца і пісьменнік.

Настальгічныя і новыя знаёмыя незнаёмы

У красавіку ў музеі-сядзібе «Пружанскі палацык» распачала працу выстава бярозаўскага мастака Мікалай Чаляя.

Нарадзіўся Мікалай Мікалаевіч у 1972 г. у вёсцы Совіна Брэсцкай вобласці. Жывапісам пачаў захапляцца ў школьныя гады, ужо тады браў удзел у выставах дзіцячых работ, нават займаў прызавыя месцы ў конкурсах. Аднак абраў прафесію, не звязаную з творчасцю. Але не пакінуў свайго захаплення і ў вольны час ствараў партрэты знакамітасцяў і выпадковых знаёмых, пейзажы і рэпрадукцыі.

Дапамог выпадак. У канцы 1990-х г. Мікалай пазнаёміўся з гаспадаром мастацкай майстэрні, які звярнуў увагу на яго творчы здольнасці і дапамог развіццю творчых патэнцыялаў. Але першыя крокі ў мастацтва даваліся самадзейнаму мастаку няпроста: ён не ведаў многіх тэхнічных дэталяў працы з палатном і алеем, таму некаторыя працы расчаравалі. Тым не менш, назіраючы, як пішучы прафесійныя мастакі, і ствараючы рэпрадукцыі вядомых карцінаў, Мікалай пераадолеў цяжкасці пачатковага перыяду, авалодаў неабходнымі навыкамі. І ў выніку выпрацаваў уласную тэхніку і стыль. Трэба адзначыць, што многія працы М. Чаляя напісаныя

пад уражаннем ад творчасці І. Шышкіна і Ю. Клевера.

На сённяшні дзень Мікалаем створана больш за 200 палотнаў, што дэманструюцца на выставах у Беларусі і Расіі. Мастак бачыць прыгожае ў праявах навакольнага свету, уласныя думкі і пачуцці перадае з дапамогай фарбаў і палатна. Галоўны матыў творчасці – прыгажосць прыроды, яе дынаміка і гармонія. Найбольш прадуктыўным перыядам цягам года для яго з'яўляюцца восень і зіма, а найбольш удалым часам сутак – раніца і вечар, што не дапускае скажонай перадачы спалучэння колеру і святло-цэневага балансу.

Выставу М. Чаляя «Прастора пейзажу» ў «Пружанскім палацыку» складаюць 30 жывапісных палотнаў – пейзажы, выкананыя ў тэхніцы алейнага жывапісу, што з'яўляюцца яскравым прыкладом плённага падыходу. Погляду гледача «прастора пейзажу» паўстае знаёмым і незнаёмым, настальгічным і новым, часам нечаканым сюжэтам – медытацыйная напоўненасць расшырае прасторы.

Варта дадаць, што выстава будзе дзейнічаць у музеі-сядзібе да канца чэрвеня.

Арына Сысаяціца, малодшы навуковы супрацоўнік музея-сядзібы «Пружанскі палацык»

У кнігах — не толькі адукацыя

Выхаванне моладзі – адна з найважнейшых задач у сучасным грамадстве. Шмат сілай пакладзена, каб сучасныя малады чалавек быў не толькі адукаваным, але і выхаваным.

Бібліятэка – асяродак, у якім малады чалавек у нязмужанай атмасферы спасыце асноўны маральныя і духоўны каштоўнасці, далучаецца да гістарычнага мінулага, вучыцца правільна арганізоўваць свой час. У гэтым упэўне-

ная і бібліятэкар Вольга Багдановіч, якая працуе ў бібліятэцы аграгарадка Міхалішкі. Пры падрыхтоўцы мерапрыемстваў яна заўсёды абапіраецца на маладое пакаленне, таму цеснае супрацоўніцтва са школай з'яўляецца неад'емнай часткай яе дзейнасці.

Сёлета ў бібліятэках раёна прайшло шмат цікавых мерапрыемстваў: літаратурныя вечарыны, творчыя гасцёўні, завожныя экскурсіі, падарожжы. Кожнае – аса-

блівае і запамінальнае, бо на падрыхтоўку Вольга Аляксандраўна не шкадуе сілы і час. Асаблівую ўвагу бібліятэкар звяртае на патрыятычнае выхаванне моладзі.

У лютым адбылося мерапрыемства «Імя подзвіга – Афганістан». Вольга Аляксандраўна расказала шмат цікавых фактаў, прапанавала паглядзець відэафільм і пазнаёміцца з успамінамі землякоў, якія бралі ўдзел у ваенных дзеяннях. Галоўная задача мерапрыемства – данесці думку, што няма ў свеце большай каштоўнасці, чым мірнае неба над галавой.

Цікава і займальна прайшла ў бібліятэцы інфармацыяна-спазнавальная праграма «Солдатская смекалка», прымеркаваная да Дня абаронцаў Айчыны. Для падлеткаў бібліятэкар падрыхтавала розныя конкурсы, віктарыны, спаборніцтвы і гульні.

20 сакавіка ў Міхалішскай сельскай бібліятэцы прайшло мерапрыемства, прымеркаванае да сумнай даты – угодкаў

трагедыі Хатыні. Удзел бралі вучні і настаўнікі мясцовай школы. Аповед бібліятэкара моцна ўзрушыў вучняў. Кожны адкрыў для сябе новыя факты з гісторыі Хатыні. Інфармацыя суправаджалася мультымедыянай прэзентацыяй «Попел Хатыні». Асабліва ўзрушылі прысутных успаміны ападелага сведкі трагедыі Іосіфа Камінскага.

У сакавіку бібліятэкар запрасіла вучняў школы на правую віктарыну «Правы і свабода чалавека – галоўная задача

Канстытуцыі», дзе В. Багдановіч акцэнтавала ўвагу дзяцей на галоўным дакуменце нашай краіны – Канстытуцыі. Гэта дало магчымасць вучням бліжэй пазнаёміцца з яе найважнейшымі артыкуламі, даведацца пра месца і ролю Канстытуцыі ў нацыянальнай і прававой сістэме, прыняць удзел у віктарыне.

Вольга ЗАЯЧКОЎСКАЯ, бібліятэкар на сувязь з грамадскацю аддзела бібліятэчнага маркетынгу Астравецкай раённай бібліятэкі

Не толькі пошук згубленых родзічаў

З 30 сакавіка 2020 года больш за 2000 чалавек, якія звярнуліся на лінію 201/122, атрымалі адрасную дапамогу.

Першапачаткова, у складанай эпідэміялагічнай сітуацыі, большасць запытаў было звязана з інфармаваннем пра спосабы абароны ад каранавіруса, пераадоленні страху перад невядомай хваробай і трывогаў. Сёння кола праблемаў, што дапамагаюць вырашаць валанцеры інфаліні, значна шырэйшае.

Мы гатовыя арганізаваць дастаўку прадуктаў, рэцэптаў і лекаў для цяжкахворых, для пажылых людзей, змушаных заставацца ў самаізаляцыі, а таксама дапамагаем знайсці арганізацыі, што дапамогуць улячэнні розных захворванняў, арганізуем рэабілітацыйны дагляд. Мы аказваем псіхасацыяльную падтрымку ў крытычных сітуацыях, калі чалавек не можа справіцца з негатывнымі эмоцыямі, страхам і трывогай, запісваем на ананімныя бясплатныя кансультацыі да псіхолага, калі гэта трэба.

Мы працягваем нашу дзейнасць па прадукцыйным распаўсюду COVID-19, інфармуем пра меры прафілактыкі, а таксама прымаем запыты ад тых, каму патрэбна гуманітарная дапамога ад Беларускага Чырвонага Крыжа.

Безумоўна, мы, як і раней, перадаём нашым спецыялістам звароты пра вышук блізкіх, сувязь з якімі была страчана ў выніку войнаў, бедстваў і катастрофаў, міграцыі.

Адмысловую падрыхтоўку для аказання інфармацыйнай і псіхасацыяльнай дапамогі па тэлефоне прайшлі 80

валанцераў – дыспетчараў інфаліні. Сотні валанцераў дзейнічаюць на рэгіянальным узроўні: тэлефануюць самотным, пажылым людзям, аказваючы псіхасацыяльную падтрымку і арганізуючы дапамогу тым, каму яна неабходная.

Мы імкнёмся дапамагчы кожнаму, хто ў гэтым мае патрэбу, па нумарах 201 з мабільнага і 122 са стаяцярнага тэлефонаў. Інфалінія працуе ў будні дні з 10.00 да 18.00, у суботу з 11.00 да 17.00. Дапамога аказваецца ананімна і бясплатна, званок на лінію бясплатны з любой кропкі Беларусі.

*Паводле інфармацыі
Беларускага Чырвонага Крыжа*

Спадчына ў небяспецы

Непадуладны віхурам часу

Да 270-годдзя палаца Радзівілаў у Дзятлаве

Сёлета спаўняецца 270 гадоў з таго дня, калі Мікалай Фаўстын Радзівіл зайшоў у новы будынак палаца. Ён паставіў яго для сваёй сям'і, маючы на мэце жыць тут да апошніх дзён разам з жонкай і дзецьмі, ганарыцца пышнасцю ўбранства, запрашаць важных гасцей, дзівіцца з прыгажосці навакольнай прыроды, якая добра аглядалася з вышыні ўзгорка, на якім стаяў палац, – і адчуваць сябе найшчаслівейшым чалавекам на свеце.

Палац Радзівілаў у Дзятлаве. Іван Козел (палатно, алеі)

Гісторыя палаца цесна звязаная з гісторыяй горада. Многія даследчыкі лічаць, што пачатак летапісання Дзятлава (так спачатку называлася мястэчка) памылкова звязаны з XV ст., з уладаннем на нашых землях князёў Астрожскіх, і прыводзяць факты, што ўжо ў XV ст. на вялікім тракце з Вільні да Слоніма існаваў драўляны, а можа, і мураваны замак магнатаў Кежгайлаў (Кезгайлаў, Кезгалаў), якія перанеслі сваю рэзідэнцыю з усім вядомым сёння Гезгалаў пасля разбурэння яе крыжакамі. Навагрудская галіна Кежгайлаў у XVI ст. згасла, і іх уладанне пераходзіць да Сапегаў. Леў Сапега – адзін са стваральнікаў Статута Вялікага Княства Літоўскага, – магчыма, таксама спрычыніўся да будаўніцтва дзятлаўскага замка. Ва ўсім разе ў некаторых матэрыялах пра Л. Сапегу і яго сувязь з Дзятлавам згадваецца нейкі тастамент, якім ён перадаў палац свайму сыну Казіміру Льву, пісару ВКЛ. Казімір Леў Сапега пазней перадаў

Дзятлава, Явар і Вензавец свайму сваяку князю Аляксандру Гілярыю Палубінскаму. Дачка ж Палубінскага Ганна Марыя ў 1672 г. выйшла замуж за князя Дамініка Мікалая Радзівіла з клецкай галіны Радзівілаў. Пасля смерці князя Дамініка Мікалая ў 1697 г. Дзятлава перайшло да яго сына – Мікалая Фаўстына Радзівіла, навагрудскага ваяводы. Сын Мікалая Фаўстына Станіслаў Радзівіл ажаніўся з Каралінай Пацей. Ад гэтага шлюбу нарадзілася дачка Францішка, якая выйшла за Станіслава Перасвета Солтана (1756 – 1820). Паводле некаторых звестак, яшчэ адкупіў у свайго цесця Дзятлава. Станіслаў Солтан перадаў тастаментам Дзятлава свайму сыну Адаму Солтану (1782 – 1863), палкоўніку войска Рэчы Паспалітай. Пасля таго, як Адам Солтан прыняў удзел у паўстанні 1831 г., яго ўладанні ў Дзятлаве, палац і фальварак, перайшлі ў казну Расійскай імперыі. У перыяд паўстання Кастуся Каліноўскага палац быў перабудаваны ў вайско-

вы шпіталь, матэрыялы па гэтай перабудове знаходзяцца ў Нацыянальным архіве Рэспублікі Беларусь у Гродне.

Яшчэ і сёння не высветлена, як выглядаў замак Кежгайлаў у XV ст. Няма звестак і пра тое, быў замак Сапегаў драўляны ці мураваны. Аднак большасць даследчыкаў згаджаецца з тым, што асноўная частка дзятлаўскага палаца была пабудаваная ў стылі ракако ў 1751 г. Ёсць меркаванні, што ў нашага палаца быў дваінік. На плане Гродна 1655 і 1706 гг. у прадмесці Грайніцы – Румлева маецца малюнак заградапаалаца Радзівілаў. З малюнка відаць, што ён амаль не адрозніваецца ад палаца ў Дзятлаве. Выгляд жа палаца ў Дзятлаве мы можам увіць толькі па малюнку Напалеона Орды і зробленай на яго падставе гравюры Сасінскага (малюнак Н. Орды датуецца 1860 г., а гравюра па дрэве Сасінскага надрукавана ў 1871 г.). Тады палац яшчэ мае высокі дах, але ў 1864 г. ваенныя інжынеры перабудавалі палац, і ён стаў з плоскімі, пакрытымі бляхай скатамі.

Што датычыцца інтэр'еру палаца, то ён быў страчаны ўжо ў 1831 г., калі пасля адыходу ў казну ў ім былі казармы; апошнія ж яго рысы палацавага характару былі страчаны пры перабудове ў шпіталь.

І яшчэ адзін цікавы факт, звязаны з гісторыяй палаца. Аказваецца, у 1819 г. Дзятлава наведаў Юльян Урсын Нямцэвіч, польскі пісьменнік, палітычны дзеяч, гісторык. Ён апісаў аўтэнтычныя інтэр'еры палаца, але вельмі каратка, зрабіў некалькі заўвагаў па парку пры палацы. Павільёны ў парку вакол палаца называліся сціплым «хаткамі», і праектаваў іх нібыта вядомы Ян Норблін, польскі мастак французскага паходжання. Парк быў разбіты ў англійскім стылі. Сам жа комплекс складаўся з мураванага палаца, пейзажнага парку з круглым вадаёмам і архітэктурнымі збудаваннямі малых формаў (масткі, павільёны), парк з усходу паўкальцом агінаў палац. Гаспадарчыя пабудовы размяшчаліся пры ўездзе ў сядзібу з поўдня. Але

ўжо ў пачатку XX ст. ад дзятлаўскага парку мала што захавалася. Ад усяго архітэктурнага ансамбля сёння збярогся толькі мураваны палац.

У гады Вялікай Айчыннай вайны ў палацы знаходзіўся нямецкі шпіталь, а ў пасляваенны час – Дзятлаўская раённая бальніца, да 2010 г. – гарадская стаматалогія. З гадамі знешняе аблічча палаца моцна змянілася. Цяпер ён абсыпаецца, мае даволі непрывабны выгляд. І ўсе намаганні па яго аднаўленні, зробленыя ўладамі, дзятлаўскім музеем, знакамітымі землякамі не мелі вынікаў. Фасады палаца і дагэтуль захавалі дэкаратыўныя элементы позняга барока і ракако, яны багата ўпрыгожаныя сандрыкамі, гірляндамі, медальёнамі, раслінным арнамантам, геральдычнымі знакамі. Глядзіш на гэтую белую прыгажосць – і сэрца шчыміць ад крыўды. Няўжо не знойдзецца выйсце, не захаваем мы гэтую перліну стагоддзяў? Верыцца, што ўсе ж не разбурыцца ён, наш палац, не адолее яго час, а мы, дзятлаўчане, убачым у палацы і залу для радзівілаўскіх балаў, і кавярню, і раённы музей, і выставы знакамітых мастакоў-дзятлаўчанаў.

*Алена АБРАМЧЫК,
старшы навуковы супрацоўнік
Дзятлаўскага
гісторыка-краязнаўчага музея*

Яго самае сапраўднае духоўнае Узвышша

Днямі магло б споўніцца 65 гадоў Аляксандру Ільіну – гісторыку-краязнаўцу, матэматыку (кандыдат фізіка-матэматычных навук, 1985), літаратуразнаўцу, галоўнаму рэдактару навуковага часопіса «Гістарычная Брама: гісторыя і культура Палесся» (выйшлі 30 нумароў), пастаяннаму аўтару «Энцыклапедыі сучаснай Украіны» (вайшлі 17 яго артыкулаў), пазаштатнаму супрацоўніку польскага часопіса «Podlaski kwartalnik kulturalny», лаўрэату Брасцкай літаратурнай прэміі імя Васіля Дзімітрыюка (2020), заснавальніку «Палескай бібліятэчкі часопіса "Гістарычная Брама"» (2017).

Аляксандр Львовіч нарадзіўся 26 красавіка 1956 г. ва Украіне ў раённым цэнтры Верхнедняпроўск Днепрапетраўскай вобласці. З канца 1970-х звязваў сваё жыццё з Беларуссю. Працаваў у Брэсцкім дзяржаўным педагагічным інстытуце, Мазырскім дзяржаўным педагагічным інстытуце, Глухаўскім дзяржаўным педагагічным інстытуце (Украіна), Брэсцкім дзяржаўным універсітэце, Беларускам дзяржаўным універсітэце транспарту. З 2003 г. працаваў загадчыкам кафедры вышэйшай матэматыкі і інфарматыкі Пінскага вышэйшага банкаўскага каледжа. З чэрвеня 2006 г. стаў дацэнтам кафедры вышэйшай

матэматыкі і інфармацыйных тэхналогіяў Палескага дзяржаўнага ўніверсітэта.

Летуценны рамантык... Умеў прачытваць сімвалы матэматыкі на мове эстэтыкі, а лічбы спалучаць з «музыкай Нябёсаў»... Ён паскорана працаваў і жыў, нібыта ў рытме прыгожага вальса, які закруціў і ўзняў яго да самага сапраўднага духоўнага Узвышша, з якога ён мог ясна ўглядацца ў твары людзей з мінуўшчыны, якія ў выніку пэўных чыннікаў былі забытыя, і ён выводзіў іх з небыцця ў сваіх гістарычных і краязнаўчых тэкстах.

Нешматслоўны, сам-насам са сваімі думкамі, ён шмат працаваў у архівах Беларусі, Украіны, Польшчы, Літвы, Расіі, дзе прачытваў цікавыя яму гістарычныя дакументы так, нібы дзугаставаў салодкае віно, і дзе не мог не вынайсці сваю скірымунтанію.

Прызнаваўся, што больш за ўсё на свеце любіць Украіну... Яна была для яго калыскай творчага натхнення, наталія яе смагу ў пастаноўцы самых смелых навуковых гіпотэзаў, падтрымлівала яго захапленне загадкамі гісторыі. Таемнае і загадкавае ён адшукваў у лёсах і біяграфіях вядомых людзей Украіны (чарнігаўскага названага гетмана Паўла Палуботка, вялікага мецэната ўкраінскай культуры, названага гетмана Міхайлы Міклашэўскага, куль-

турнага дзеяча эпохі Асветніцтва Івана Туманскага і інш.).

Жыў не для сябе, а дзеля адраджэння палескай культуры. Шмат якія гістарычныя падзеі Піншчыны назіраў і ацэньваў з гледзішча пінскіх святароў, мясцовай шляхты, палескіх ваяводаў, а таксама студэнтаў, паэтаў... – менавіта міжваеннага перыяду (20 – 30 гг. XX ст.), калі былі асабліва заўважалымі і моцнымі рускія, украінскія і польскія ўплывы на жыццё Палесся.

Шукаў на Палессі Сармацкае мора, адмаўляючыся ад усялякай міфаў, больш давяраючы фактам сярэднявечных картаў XVI – XVII стст.

Просты ў размове з аднадумцамі, шчыры, як дзіця, ён падтрымліваў многіх палешукоў у напісанні імі гісторыі свайго радаводу, дзяліўся сваімі архіўнымі знаходкамі.

А яшчэ – быў кнігалюбом і прывозіў са сваіх частых вандровак па Украіне і Беларусі рэдкасна-каштоўныя кнігі выбітных аўтараў і ахвяраваў іх у дзяржаўныя ўстановы.

Пра Аляксандра Ільіна, як і пра аднаго з прадстаўнікоў славаўскага роду Скірумунта – Аляксандра Скірумунта, – можна з упэўненасцю сказаць: «У ім загадкава спалучаўся ўкраінскі і беларуска-палескі патрыятызм».

Алена ПНАЦЮК, г. Пінск

Матэматык і яго

З Аляксандрам Ільіным мы пазнаёміліся напрыканцы 1990-х, калі я пачаў выдаваць дайджэст, а затым гісторыка-краязнаўчы часопіс «Гістарычная Брама». Хутчэй за ўсё, Аляксандру патрапіў у рукі нумар «Гістарычнай Брам», і ён даслаў мне ліст ці нават адразу артыкул, таму што ў тый час сувязь з аўтарамі найчасцей падтрымлівалася праз ліставанне. Артыкул быў надрукаваны. Мой новы знаёмы выявіў зацікаўленасць у супрацоўніцтве. Дарэчы, зацікаўленасць у нас была ўзаемная. Аляксандра вылучалі грунтоўныя веды і інтарэс, знайсці такіх людзей не проста, бо краязнаўства – праца не зусім удзячная, ні славы ў гэтай галіне не здабудзеш. З часам Аляксандр пачаў дасылаць не толькі артыкулы, але і прымачы актыўны ўдзел у працы над часопісам. Праз некаторы час мы пачалі рыхтаваць выданне разам, і «Гістарычная Брама» стала ператварацца ў тоўсты, паўнаватарскі часопіс. Нас турхалі наперад добрыя амбіцыі, інтарэс і магчымасці. А наша перамога ў конкурсе Польскай амбасады «Польшча – прыязная суседка Беларусі» за 2004 г. дадала ўпэўненасці, што справа вартая і патрэбная людзям. Гэтаму спрыяла і ўзрослае кола пастаянных чытачоў часопіса.

Дзесьці ў 2005 г. Аляксандр пераехаў з Брэста ў Пінск і працаўладкаваўся ў Палескі дзяржаўны ўніверсітэт выкладчыкам матэматыкі. Ён дамовіўся з кіраўніцтвам сваёй навуковай установы аб падтрымцы «Гістарычнай Брам». І мы вырашылі, што часопіс будзе выдавацца на базе ўніверсітэта, а Аляксандр грунтоўна зоймецца ім і ўжо будзе кіраваць як галоўны рэдактар. На той час маштабы выдання даўно выйшлі за межы аматарскага і для мяне было цяжка развіваць яго далей і з фінансавых прычынаў, і з недахопу часу. А праект «Гістарычная Брама» быў чыстай вады дабрачыннасцю. Таму я быў ват рады, што сітуацыя вырашылася такім чынам. Аляксандр Ільін сур'ёзна падышоў да справы, і ў яго ўсё выдатна атрымалася. На шапцы часопіса з'явілася спецыфікацыя – «Гісторыя культуры Палесся», ён ператварыўся ў саўвядомы навуковае выданне, і нават стаў чактовае каларывым. Некаторыя краязнаўчы тэмы выходзілі за межы артыкула, і Аляксандр заснаваў кніжную серыю – «Палеская бібліятэчка часопіса "Гістарычная Брама"». На жаль, з часам (не ведаю, з якіх прычынаў) універсітэт страціў інтарэс да выдання, і часопіс працягнуў існаваць толькі ў анлайн, з дапамогай вэб-рэдактара Сяргея Жуковіча.

Гонар зямлі Івейскай

(Заканчэнне. Пачатак у № 14)

«Графы Умястоўскія – лёсы ў гісторыі»

Адной са знакамітых і адметных сядзібаў Гродзеншчыны, што занесеная ў Дзяржаўны спіс гісторыка-культурных каштоўнасцяў Рэспублікі Беларусь, з'яўляецца сядзібна-паркавы комплекс у в. Жамыслаў Іўеўскага раёна, пабудаваны графамі Умястоўскімі ў XIX ст.

Ён захаваўся да нашых дзён і стаў візітоўкай, гонарам вёскі, што размешчана на мяжы Гродзеншчыны з Літоўскай Рэспублікай.

Тры пакаленні Умястоўскіх адбудовалі і ўпрыгожвалі Жамслаў (так паселішча называлася раней). Яго купіў 4 студзеня 1807 г. Якуб Умястоўскі і пераехаў сюды з Клявіцы з жонкай Ганнай. Яны пашыралі новую рэзідэнцыю, клапаціліся, каб іх зямлі добра апрацоўваліся і давалі шчодрыя ўраджаі. Пабудавалі новы, вялікі свіран на зерне, бровар – тыповы гаспадарчы аб'ект у вялікіх маёнтках, на месцы высечаных лясоў заклалі новыя фальваркі: Рацкішкі, Казімірава, Людвінаў.

Пасля адмены прыгоннага права ў беларускіх губернях пачаўся працэс распаду дваранскай зямельнай уласнасці і яе ператварэння ў буржуазную.

Уладзіслаў і Яніна Умястоўскія адносіліся да ліку тых памешчыкаў, якія здолелі перайсці да капіталістычнай сістэмы гаспадарання. Такая сістэма пераважала ў Віленскай, Гродзенскай і Мінскай губернях. Яна закло-

чалася ў найме памешчыкамі ў свае гаспадаркі пастаянных або часовых работнікаў, якія апрацоўвалі зямлю інвентаром уладальніка. Такія гаспадаркі паступова набывалі гандлёвы, прадпрыемальніцкі характар. Тут увадзілі шматпольныя севазвароты, разводзілі пародзістую жывёлу, выкарыстоўвалі мінеральныя ўгнаенні і палепшаныя прылады працы (жалезныя плугі, бароны), а пазней – розныя сельскагаспадарчыя машыны.

Графы Умястоўскія як добрыя гаспадары, прадпрыемальнікі, мецэнаты пакінулі нам багатую гісторыка-культурную спадчыну. Яны ўмелі працаваць з бачаннем далёкай перспектывы, арганізаваць на справы грамадскай і культурнай

значнасці мясцовае насельніцтва, разумна і ашчадна ўкладвалі свае зберажэнні ў патрэбныя праекты.

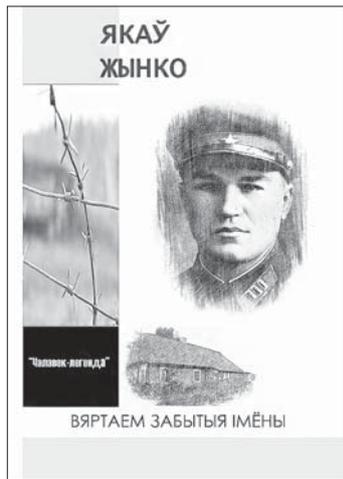
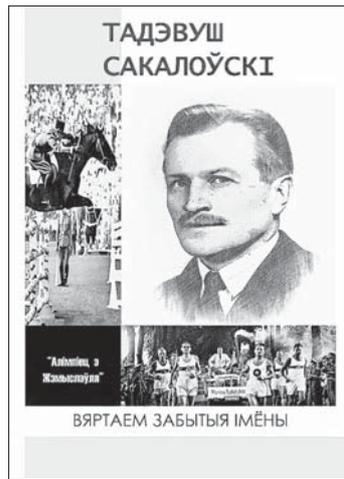
«Тадэвуш Сакалоўскі – алімпіец з Жамыслаўля»

Нарадзіўся Тадэвуш Сакалоўскі 25 верасня 1905 г. у вёсцы Жамыслаўля Ашмянскага павета Віленскай губерні. У 1930-я служыў у польскай арміі. Актыўна займаўся конным спортам. У 1932 г. ён стаў срэбным прызёрам нацыянальнага чэмпіянату Польшчы па конным спорце, у 1935-м заваяваў бронзавы медаль, а ў 1936-м стаў пераможцам чэмпіянату Польшчы. У 1936 г. польскія спартсмены прынялі ўдзел у Алімпійскіх гульнях у Берліне. У складзе зборнай каманды Польшчы быў і Т. Сакалоўскі, лейтэнант арміі.

«Якаў Жынка – генерал з вялікім сэрцам»

Удзельнік кастрычніцкай рэвалюцыі і грамадзянскай вайны Якаў Іванавіч Жынка (1896 – 1937) ураджэнец вёскі Морына.

У 1917 г. Якаў Іванавіч стаў актыўным удзельнікам Лютаўскай і Кастрычніцкай рэвалюцыяў. Быў прызначаны начальнікам штаба 128-й пяхотнай дывізіі і кіраваў паходамі супраць войскаў Керанскага на Гатчыну. Часова выконваў абавязкі камандзіра дывізіі, кіраваў баямі пад станцыяй Томса і Нарвай у лютым 1918-га. У тым жа годзе стаў членам партыі бальшавікоў. Быў абраны членам Гельсінгфорскага Савета рабочых, салдацкіх і матроскіх дэпутатаў і дэвізійнага камітэта. У жніўні 1918 г. быў адпраўлены камандзірам аўтакалоны на Чэхаўскаўскі фронт.

краязнаўчая брама

Не жывучы на Бярозаўшчыне, А. Ільін стаў тут сваім чалавекам. Па-першае, дзякуючы сваім артыкулам. Па-другое, выпадкова знойдзены ў розных крыніцах матэрыялы па Бярозаўскім раёне ці нават проста нейкія асобныя факты і звесткі ён дасылаў мне – і часта яны давалі пачатак майму новаму артыкулу. Па-трэцяе, Аляксандр прыязджаў у Бярозу ў раённую бібліятэку з прэзентацыямі сваіх кніг. Адна з іх – «Уладзімір Гмыр. Жыццё як полымь» з загаданай серыі – нашая сумесная творчасць пра журналіста, пісьменніка і настаўніка з в. Сашыца. Апошняя прэзентацыя А. Ільіна адбылася летась зімой, калі разам з суаўтарам з Украіны Пятром Мазурам прывёз да нас сваю кнігу «Нарысы історыі Береза-Картускага канцтабору (ліпень 1934 – вересень 1939)», якая выклікала павышаную цікавасць у жыхароў раёна.

Паказальны ў гэтай сувязі і выпадак са здымкамі «Первым каналом» расійскага тэлебачання перадачы «Моя родасловная» ў Бярозаўскім раёне. Размова ішла пра продакца лідара расійскага рок-гурта «Машина времени» Андрэя Макаравіча, які паходзіў з Бярозаўшчыны. Пачалася з таго, што са мной звязаліся прадзюсары перадачы, іх цікавілі пытанні: ці варта прыязджаць на Бярозаўшчыну

і ці можна там знайсці якую небудзь фактуру? Я быў на курсах у Мінску, але запэўніў іх, што прыехаць трэба. Давялося прыкласці намаганні, каб адлучыцца з курсаў для пошукі і падрыхтоўкі месцаў для здымак перадачы, людзей і г.д. А па інфармацыйную дапамогу звярнуўся да А. Ільіна. І ён за вельмі кароткі час адшукаў даволі цікавыя звесткі пра бярозаўскіх продкаў А. Макаравіча. Больш за тое, нягледзячы на маразы (а справа была зімой 2010 г.), Аляксандр прыехаў і ўдзельнічаў у здымках. Дарэчы, гэтая гісторыя мела працяг. У палескага краязнаўцы ўсталяваліся добрыя сувязі з сям'ёй Макаравічаў, ведаю, што ён рабіў нейкія спецыяльныя даследаванні іх радаводу.

Наша апошняя сумесная з Аляксандрам праца, на жаль, не даведзена да канца, – кніга пра аён Блудзень (сёння аг. Першамайская Бярозаўскага раёна). Яна рыхтавалася павольна, з дзясятка гадоў. Нарэшце, мы дамовіліся да канца 2020 г. выдаць першую частку кнігі, пасля чаго Аляксандр планаваў заняцца новым нумарам «Гістарычнай Браммы». З вясны-лета пачалі актыўна працаваць, увосень ужо штодзень спісваліся па электроннай пошце, бо было шмат удакладненняў, дапрацовак тэкстаў, новых фактаў – праца старанная і карпатлівая, выма-

гала шмат часу. Памятаю, што Аляксандр дамовіўся з этнографам Вольгай Лабачоўскай накіравацца на традыцыйнага блудзёнскага строю.

Якраз на гэты час – восень 2020 г. – у Беларусі прыйшлося абстрагана эпідэміі каронавіруса. А 9 лістапада мой калега і суаўтар сканаў...

Аляксандра Ільіна выдзяляла неверагодная мэтанакіраванасць, працаздольнасць і ўседлівасць, скупулёнасць у стаўленні да фактаў. У добрым сэнсе слова ён быў апантаным краязнаўцам і гісторыкам. Бог адначасова працаваў над некалькімі тэмамі і пісаў некалькі артыкулаў. Свой вольны час прысвячаў даследчай дзейнасці, праводзіў яго ў бібліятэках і архівах, дзеля гэтага ездзіў у Мінск, Гродна, Санкт-Пецярбург, ва Украіну. На пачатку «нулявых» мы разам наведаліся на Крупчыцкае поле пад Кобрынам – пабачыць і праверыць, як і ў якіх абставінах адбываўся ход вядомай бітвы 1794 г., і ці адпавядае мясцовасць апісанню. Нават самая кароткая размова з Ільіным была прадметнай і змястоўнай. Летам 2018 г. мы з ім выпадкова сустрэліся ў Брэсцкім абласным архіве – кожны вывучаў свае дакументы. Але вылучылі колькі хвілінаў, каб абмяняцца думкамі, і я пачуў некалькі карысных парадаў па сваёй справе. З Аляксандрам ажураўдальнікам энцыклапедычных ведаў заўсёды можна было параіцца па забытых пытаннях.

Такі, як Неба

Светлай памяці
Аляксандра Львовіча Ільіна

(фрагмент цыкла)

14.
Ты не аддаў сябе ў нябыт.
Пакінуў мне з аўтографамі кнігі.
Ужо прапаў кудысь «кавід».
Рака ламае свае крыгі,
бурліць... Ты вывеў з небясыца даўно забытыя імёны.
А са шчаслівы, як дзіця:
Табою Бартуль ухвалены,
і род Сцялецкіх, Дзмітрыюк,
Антон Грудніцкі, Ключановіч...
І ты, найлепшую з навук,
абраў гісторыю...

Ды горыч...
Ад нашых страт пакінуў мне.
Пайшоў далёка. Ой, далёка!
І твой цень-профіль на сцяне
міргнуў адным
блакітным вокам.

Алена ІГНАЦЮК

Мікалай СІНКЕВІЧ,
г. Бяроза

«Жыццё, адданае народу»

Гэта гісторыя Марыі Мікалаеўны Чорнік – першага дэпутата Вярхоўнага Савета СССР, забітай фашыстамі ў 1941 г. У народзе памятаюць сялянку Марыю з в. Бель Бераг. Успамінаюць аб ёй не толькі тады, калі гаворка заходзіць аб мінулым, але і аб сучаснасці.

«Корвін-Мілеўскія – гонар зямлі Івейскай»

Браты Ігнацій і Імпаліт Корвін-Мілеўскія належалі да вядомага магнацкага роду, які ў XVIII – XIX стст. валодаў мястэчкам Геранёны. Граф Ігнацій быў чалавекам высокай культуры, а таксама патрыётам, грамадзянінам, знаёміў Еўропу з

польскім мастацтвам. Імпаліт – руплівы гаспадар, навуковец, дзяржаўны дзеяч.

«Браніслаў Жылінскі: талент, не забыты людзьмі»

У глухой вёсцы Песевічы на ўсходнім Налібоцкай пушчы жыў унікальны чалавек – мастак-самавук Браніслаў Жылінскі. Нягледзячы на зменлівасць лёсу, ён захаваў сілу духу, а яго карціны выпраменьваюць радасць і ўрачыстасць. Пісаў пейзажы, але найбольш душа ляжала да малявання іконаў. Постаці Ісуса Хрыста, Маці Божай, абліччы святых маляваў па-мастацку

праўдзіва, з адметнымі чалавечымі пачуццямі і перажываннямі, цеплынёй і любоўю. Жыхары Песевічаў, Козевічаў, Лежневічаў і іншых каталіцкіх вёсак Іўеўшчыны з задавальненнем набывалі творы Б. Жылінскага і захоўваюць іх у сваіх дамах многія гады.

Браніслаў Пятровіч напісаў іконы і невялікія абразкі (стацыі) для Дудскага касцёла Народзінаў Найсвяцейшай Дзевы Марыі. Яго іконы з аўтографам на польскай мове «Жылінскі» ёсць у касцёле Святых апосталаў Пятра і Паўла і капліцы Святой Барбары ў Іўі.

Таіса ТРЫКЕНЬ,
загадчык аддзела
абслугоўвання і інфармацыі
Іўеўскага раённага бібліятэкі

Інструменты вяселлі і вяселля

Пры канцы сакавіка ў філіяле Музея горада Мінска «Музей «Лошыцкая сядзіба»» ў межах праекта «Этналабараторыя «Скарбонка памяці»» прайшлі лекцыі з музычнай праграмай Івана Кірчука паводле матэрыялаў фальклору.

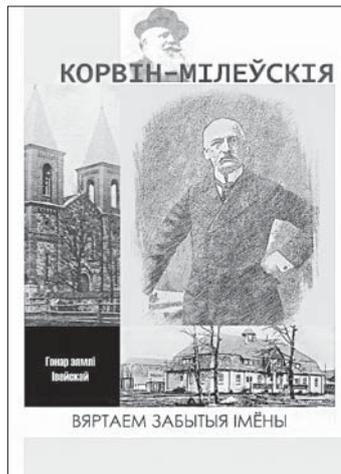
Уявіць жыццё чалавека без музыкі немагчыма, але ў кожнай эпохі яна свая. Пад музыку веселялі, так лічылі беларусы. У часы, калі не было грамафонаў, магнітафонаў, і тым больш смартфонаў, заставалася самім спяваць, або чакаць музыкі, якія набылі або самі змайстравалі інструмент і без падручнікаў засвоілі яго.

Сто гадоў таму любілі беларусы, які былі на кірмашах або на вяселлях, адказаў бы без запінкі, што самы папулярны беларускі інструмент – дуда. Сёння ж не кожны скажа, як яна выглядала і тым больш, як гучала. Гаворка ідзе не аб дудачцы і нават не аб дудцы – пра скураны мех з некалькімі трубкамі, які ў Беларусі і вядомы як дуда.

А вяселле было сапраўдным іспытам для музыкі. Існавала традыцыя: калі ігра музыкаў спадабалася маладым, то нявеста павязвала на музычны інструмент паясок. Ён быў часткай вясельнага строю. Потым па колькасці павязаных паяскоў меркавалі аб якасці ігры музыкі і ўсяго ансамбля.

Аб дудзе, ліры, акарыне, самагучных і іншых народных інструментах наведнікі Лошыцкай сядзібы і маглі даведацца на лекцыі «На чым гралі нашы продкі?», а аб вясельнай музыцы, традыцыях беларускага вяселля – на лекцыі «Па старонках старадаўняга вяселля».

Паводле паведамлення
музея «Лошыцкая сядзіба»

Браніслаў Жылінскі за працай

Талака за гістарычнае і культурнае адзінства

Сяргей ПАНІЗЬНІК

Экскурс экслібрыса

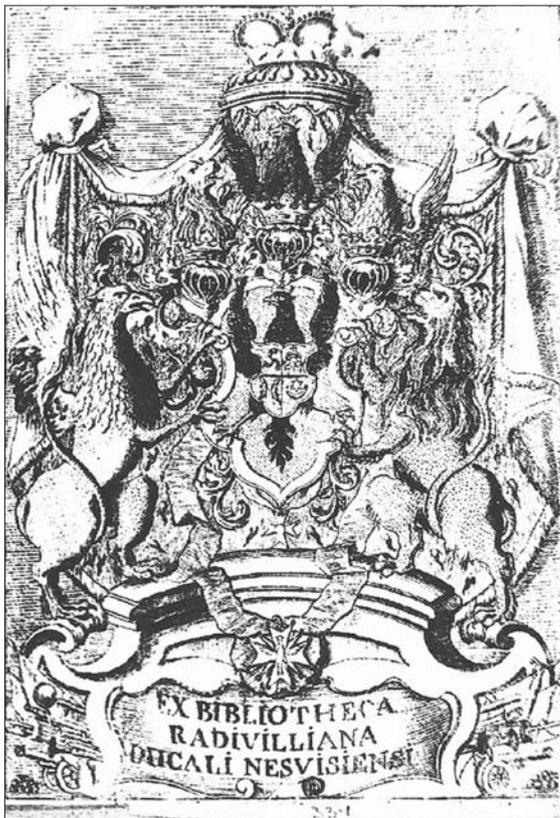
Гісторык Баляслаў Брэжга ў 1925 г. вывез з Віцебска ў Латвію (і там самым захаваў) многія пазнакі беларускай старасветчыны

Дзе сімвалы душэўнай сілы?
Пайшлі на выпас...

...Калісьці ў Рызе папрасілі
пазнаць экслібрыс.
Мне ён, як вежа над Парыжам,
ці крыж на ўзвіжжа...
«Са мною, – шэпча, – не згарыш ты
у сыйве Нясвіжа!»

Разгорнутыя ў зверта-птаха
падкрылкі, грыва...
...Экслібрыс з векавым размахам
і мне спажава:
з яго я сонца маладое
здабыў акрузе, –
праводжу экскурс у былое
экс-Беларусі,
калі выводзіла кадзіла
душу за межы...
Нясвіж не толькі Радзівілам, –
і мне належыць:
ён з песняй, што нясу ад мамы
дарогай лёзнай*...
Ініцыялы вечнай брамы
чытае лёс мой.

* Лёзны – на радзіме паэта, Мёршчыне, слова азначае «ласкавы», «прыязны».

Жыццё, пражытае ў мастацтве

8 красавіка ў галерэі «Лабірынт» Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі адкрылася выстава пазнак мастака-кераміста, скульптара, жывапісца, члена Беларускага саюза мастакоў Мікалая Несцярэўскага.

Творца вядомы барэльефнымі партрэтамі гістарычных асобаў Беларусі, дэкаратыўнымі жывапіснымі пейзажамі і класічнымі нацюрмортамі. Мастак працаваў у паркавай скульптуры, займаўся афармленнем інтэр'ераў грамадскіх будынкаў, ён аўтар дэкаратыўных пано і скульптураў сталічнай станцыі метро «Плошча Якуба Коласа».

Да сёлетняй экспазіцыі, прысвечанай Году народнага адзінства, Мікалай Лаўрэнцэвіч рыхтаваўся даўно і марыў прысутнічаць на яе адкрыцці. На жаль, гэтага здзейсніць не паспеў: сэрца мастака перастала біцца 25 сакавіка 2021 года.

«Мы хацелі адкрыць гэтую выставу і ўбачыць мастака побач з намі, каб экспазіцыю прадставіў сам Мікалай Лаўрэнцэвіч, аднак, у дзень, калі завяршыўся яго зямны шлях, частачка яго душы пачала жыць у нашых галерэях – у яго карцінах. Ёсць выраз – мастак жыве ў сваіх творах, таму, вядома, ён тут прысутнічае», – пачала імпрэзу загадчык аддзела галерэйна-выставачнай дзейнасці Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Ірына Васільковіч.

Яна распавяла, што выстава задоўга да яе адкрыцця пачала выклікаць вялікую цікавасць сярод наведнікаў і падзякавала ўсім, хто завітаў на імпрэзу. Ірына Якаўлеўна ўдзячная Саюзу мастакоў, Дзятлаўскаму музею, родным і бліжнім мастака за дапамогу ў падрыхтоўцы выставы.

Сярод гэсцей былі тыя, хто асабіста ведаў М. Несцярэўскага, быў добра знаёмы з яго творчасцю. На ўрачыстасць прыехалі жонка мастака Марыя Віктараўна, сын Сяргей, які распавёў пра жыццё баць-

«Ліўоні» (2009 г.)

кі, пра яго творчы шлях і сувязі творцы з Дзятлаўшчынай, дзе прайшлі юнацкія гады і маладосць.

У аўтарскай экспазіцыі творцы пад назвай «Беларусь. Асобы» – пейзажы беларускага наваколя ўвонь і ўзімку, неабсяжныя прасторы пад летнім спякотным сонцам, і змяня прахалода, да якой, здаецца, можна дакрануцца. Не пакідаюць абыхаваць такіх сама барэльефы дзеячаў беларускай культуры, якія стваралі нашу гісторыю.

За сваё жыццё М. Несцярэўскі працаваў і мастаком-афарміцелем у Дзятлаўскім раённым прамкамбінаце, і настаўнікам працы, малявання і чарчэння, і галоўным мастаком Івянецкай фабрыкі мастацкай керамікі і вышыву, і вучэбным майстрам мастацкай керамікі ў Мінскім тэатральна-мастацкім інстытуце (цяпер – ВДАМ). Сёння працы мастака экспануюцца і захоўваюцца ў музеях і прыватных калекцыях Беларусі і за мяжой. Талант М. Несцярэўскага адзначаны шматлікімі ўзнагародамі.

На імпрэзе прысутнічаў намеснік старшыні Беларускага саюза мастакоў графік Андрэй Басалыга, на думку якога, самымі значнымі працамі творцы з'яўляюцца барэльефы дзеячаў беларускай гісторыі і культуры. Яны зробленыя вельмі карпатліва, таленавіта і падобныя да арыгінала. «Гэтая праца тытанічная, манументальная, – дадаў мастак-графік. – Вельмі шкада, што Мікалай Лаўрэнцэвіч не дачакаўся гэтай выставы. 90 гадоў – вельмі доў-

Барэльеф «Вітайт»

гі шлях, большую частку якога творца пражыў у мастацтве, аднак не хапіла літаральна некалькіх дзён да адкрыцця гэтай экспазіцыі. Ён вельмі хваляваўся, узрушана рыхтаваўся да яе адкрыцця, тэлефанаваў мне часта, пытаўся, ці ўсё добра. Я запэўніў, што ўсё будзе добра, і вось сёння выстава адбылася. Думаю, што ён цяпер на небе цешыцца, што ўсё ж такі ўсё ажыццявілася».

Пад час імпрэзы дырэктар Дзятлаўскага дзяржаўна-гісторыка-краязнаўчага музея Вольга Цюшляева прадставіла другое дапоўненае выданне кнігі-альбома М. Несцярэўскага «Я ішчэ не ўсё зрабіў... Кераміка. Жывапіс. Скульптура», куды ўвайшлі творы з першага выдання і новыя, а таксама дзённік успамінаў «Мая дарога», фотаздымкі з уласнага архіва.

– У маіх руках ужо другое выданне альбома-каталога Мікалая Несцярэўскага «Я ішчэ не ўсё зрабіў...». Першае выданне выйшла ў 2017 годзе і, як мне здаецца, назва выбраная не выпадкова, бо да апошніх дзён мастак шмат чаго стварыў, – сказала Вольга Мікалаеўна. І дадала, што ў апошняй размове з ёю мастак вельмі хацеў, каб гэтая выданне разышлося па ўсёй Беларусі – у музеі, бібліятэкі, установы адукацыі. Яна ўжо пачала выконваць жаданне майстра, перадачы ў дар альбом-каталог Нацыянальнай бібліятэцы і падзякавала федэрацыі прафсаюзаў Беларусі, якая дапамагла выдаць гэтую кнігу.

Намеснік дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Таццяна Кузьмініч падзякавала за перадачу каталога ў фонд бібліятэкі і запэўніла, што частка выданняў будзе перададзена іншым бібліятэкам Беларусі, каб у кожнага была магчымасць пазнаёміцца з творчасцю Мікалая Лаўрэнцэвіча.

Надзея ЗУЕВА,
фота аўтара

Сяргей Несцярэўскі

Андрэй Басалыга

Вёскі маёнтка Горваль часоў прыгонніцтва

На правым беразе Бярэзіны непадалёк ад упадзення яе ў Дняпро ў маляўнічым краі ляжыць старажытная вёска Горваль. Гісторыя яе заснавання патрабуе асобнага даследавання. Адзначым толькі, што археолагамі выяўлены гарадзішчы мілаградскай (VI – I ст. да н.э.) і зарубінецкай археалагічных культуры (III ст. н.э.), а таксама артефакты часоў Кіеўскай Русі за 1,5 км на поўдзень ад вёскі. За 0,3 км на ўсход ад Горвалю выяўлены курганны могільнік з 30-і насыпаў. Усё гэта сведчыць аб засяленні гэтай мясцовасці з старажытных часоў.

Паводле пісьмовых крыніцаў вёска Горваль вядомая з XV ст. як пасяленне літоўскіх князёў. З 1413 г. знаходзілася ў складзе Мінскага ваяводства Вялікага Княства Літоўскага ва ўладанні віленскага ваяводы В. Монівіда і яго нашчадкаў. У 1503-м паселішчу нададзены статус мястэчка (гэта досыць буйная вёска). Каля 1510 г. пазначанае як цэнтр Горвальскай воласці на трацце Бабруйска – Чарнігаў. У 1528 г. вёска была перададзена ў карыстанне горвальскаму дзяржаўцу Б.Г. Шалуку, а потым каралеве Боне. У 1535 г. вёска была разбураная і спаленая пад час Старадубскай вайны. У XVI – XVIII стст. на ўсходнім ускраіну вёскі, на правым беразе Бярэзіны, размяшчаўся замак. З 1543-га вёска знаходзілася ўжо ва ўладанні Сангушкаў. Упамінаецца яна і ў дакументах аб складзе і межах новых паветаў ВКЛ, што былі створаныя па рэфарму 1565 – 1568 гг. Пазначана на карце 1613 г. У 1648 г. казацкі гетман І. Залатарэнка каля Горвалю разбілі буйны атрад стражніка Мірскага, потым штурман узліз замак і спалілі яго. Пазней маёнтак стаў уладаннем Віленскай капітулы католікаў. Але замак быў адбудаваны і зноў упамінаецца ў 1698 г. Ён праіснаваў да Паўночнай вайны 1700 – 1721 гг., калі быў канчаткова знішчаны. У 1731-м памесце Горваль налічвала 294 дымы. Гэта быў ужо досыць вялікі маёнтак. У 1736 – 1761 гг. у ім адбываліся сялянскія выступленні супраць пана. На беразе Бярэзіны дзейнічала пераправа і прыстань, праходзілі кірмашы.

Пасля другога падзелу Рэчы Паспалітай у 1793 г. маёнтак увайшоў у склад Расійскай імперыі. Першае адміністрацыйна-тэрытарыяльнае дзяленне нашай мясцовасці ўключыла яго ў Мінскую губерню Рэчыцкага павета Горвальскай воласці. Маёнтак быў канфіскаваны ў каталіцкай царквы. У архіўным фондзе «Мінский губернский комитет для рассмотрения и составления инвентарей помещичьих имений» маецца інвентар маёнтка Горваль, складзены ў 1844 г.

Архіўныя дакументы сцвярджаюць, што ў 1800 г. маёнтак належаў графіні Алене Патоцкай, потым графу Вікенцію Патоцкаму, які прадаў яго Фёдору Энгелю. Ад Энгеля па духоўным запавеце ад 10 жніўня 1835 г. Горваль пераходзіць да правадзейнай стацкай дарадчыцы Марыі Раманаўны Халадоўскай (дзявочае прозвішча Фурман), якая валодала ім больш як 40 гадоў. У вёсцы дзейнічала драўляная Свята-Троіцкая царква, дзе захоўваліся метрычныя кнігі з 1792 г. У 1851-м царква была капітальна адрамантаваная на сродкі ўладальніцы Халадоўскай. У 1864 г. тут было адкрытае народнае вучылішча.

У 1882 г. маёнтак купіў граф, генерал-маёр (па некаторых звестках генерал-лейтэнант) Георгій Фёдаравіч Мендэн, а праз 6 гадоў ім валодаў ужо граф Зубаў.

У 1885 г. маёнтак Горваль быў цэнтрам Горвальскай воласці, у якую ўваходзілі 15 вёсак з 471-м дваром. У 1886 г. мястэчка налічвала 126 двароў. Працавала паштовае кантора. Па перапісе 1897 г. у вёсцы было 1589 жыхароў, дзейнічала царква, два малельныя дамы, народнае вучылішча, прыстань, хлебазапасны магазін («маказын» у вымаўленні сялянцаў), 21 крама, гандлёвы рад (базар), зезны дом, карчма. На крутым беразе Бярэзіны была панская сядзіба, якую ад вёскі аддзялялі парк і сад. Цяпер у вёсцы і блізка таго няма. Збераглося толькі месца сядзібы ды некаторыя дрэвы парку і саду.

Адзначым, што пасля трох падзелаў Рэчы Паспалітай фальварачная сістэма землеўладкавання пераходзіць з некаторымі змяненнямі да памешчыцкай у складзе Расійскай імперыі. За «польскімі панамі» захавалі ўсе іх маёнткі і землі з сялянамі, а памеры падацкаў дзяржаве на працягу двух гадоў зусім не збірліся, а потым на працягу дзесяці гадоў былі напалову меншымі, чым з расійскіх памешчыкаў. Дараваны былі ім і правы расійскага дваранства. Так зваана «хіжае» далучэнне не спрыяла ўздыму супраціўлення нашай шляхты супраць новых гаспадароў. На новых землях за асаблівыя заслугі дараваліся землі і расійскім служыўцам ваенным-дваранам, свяшчэннікам і купцам.

Паводле афіцыйных дакументаў у Горвальскі маёнтак у розныя часы ўваходзілі 15 вёсак, па іншых звестках – 12. Разгледзім іх паасобку.

Вёска Балашаўка заснаваная ў другой палове XIX ст. У 1885-м лічылася хутарам. У ім знаходзіліся вінакурня і вятрак. Як вёска ўваходзіла ў склад маёнтка Горваль і належала графу, генерал-маёру Г. Мендэну. Згодна з перапісам 1897 г. налічвала 25 двароў і 201-го жыхара.

Помнік загінулым у гады Вялікай Айчыннай вайны на могілках вёскі Елізаравічы

Вёска Будка-Шыбенка па пісьмовых крыніцах вядомая з XIX ст. Назва звязваецца з рэчкаю Шыбенка, што працякала побач. Жыхары займаліся бандарным промыслам і пчалярствам. У 1897 г. тут 17 двароў і 92 жыхары. Планіроўка вёскі амаль прамалінейная з адною вуліцай. Першае ўпамінанне вёскі Васількова адносіцца да 1523 г. За 1 км на ўсход ад вёскі знаходзіцца курганны могільнік. Збераглося 19 насыпаў, але іх было значна больш, бо шмат было зруйнавана і ператворана ў поле, якое і цяпер называецца Курганнем.

Ніхто не ведае, калі і чаму яны з'явіліся. Можа, гэта сляды мілаградскай ці зарубінецкай культуры? Але іх шмат вакол вёсак маёнтка Горваль. Сучаснікі спрабавалі іх раскапаць бульдозерамі ў пошуках багаццяў. Але нічога не знайшлі. Шукалі і металашукальнікам. Толькі ў адным з іх за вёскаю Дуброва адкапалі два іржавыя каваныя 20-сантыметровыя шпікі. Тайна іх застаецца тайнаю.

На поўдзень за кіламетр ад вёскі ёсць яшчэ і так званыя «сковарады» – старажытныя гарадзішчы. Паміж Васільковам, Крынкамі і Бабічамі іх налічваецца каля сямі. Гэта абкапаная калісцыць глыбокімі равамі сярод непразных лясоў на ўзвышаных месцах паселішчы людзей дыяметрама каля 50 – 100 метраў, празваныя людзьмі «Гарадзішча». Так гэты лес называецца і цяпер. Што хаваецца ў гэтых гарадзішчах? Адказы на гэтыя таямніцы павінны даць археолагі.

Суседняя вёска Елізаравічы, што за два кіламетры ад Васількова, таксама старадаўняя і ўпершыню згадваецца ў XVI ст. у складзе Рэчыцкага павета Мінскага ваяводства ВКЛ, але знаходзілася ва ўладанні Патоцкіх, а затым Масальскіх. З 1850 г. знаходзілася ва ўладанні Адамовіча. Пазначана ў Какуеўскай царкоўным прыходзе Якімаваслабодскай воласці Рэчыцкага павета. У 1795 г. налічвала 11 двароў, у 1850-м – 13 двароў, 66 жыхароў, у 1897-м – 19 двароў, 101 жыхар. Хоць вёска і не ўваходзіла ў склад Горвальскага маёнтка, але блізкасць яе да Васількова і цесныя гістарычныя сувязі паміж імі дазваляюць мне гаварыць і пра яе.

Што ж вабіла людзей у гэты мясціны, дзе прывольна адчувалі сябе векавыя дубы ды хвой, бярозы, вольхі, асіны, ясяні, клёны, грабы, вербы ды лозы? Гэта быў маляўнічы край лясоў, лугоў, звяроў, птушак, ягадаў, пчолаў, грыбоў, арэхаў, вужоў і гадзюк, мошак, камароў, авадоў, сляпеню і іншых тварэннаў прыроды. Здаецца, сама прырода паклапацілася аб бяспецы гэтага краю: паселішча з усіх бакоў абкружалася вадою. Сучасную вёску перасякае рэчышча, па якім і цяпер вясною цячэ вада. Старажылі сцвярджалі, што гэта была невялікая рэчка з рыбаю і ўюнамі, якая ніколі не перасыхала. Цяпер яе называюць вятрак і балоты яна злівалася з рэчкаю Ведрыч. З супрацьлегла боку вёска таксама па дузе абаранялася цякачай вадою. Жыхары называюць былое рэчышча

«Дуброўскі Лог» з-за назвы наступнай вёскі – Дуброва. Гэта любімае месца збору ягадаў і грыбоў. Атрымоўваюцца якісьці выпуклы трохкутнік з забалочанымі мясцінамі вакол, у сярэдзіне якога на ўзвышанай мясцовасці сама прырода паклапацілася аб бяспецы жыхароў пад час панавання натуральнай гаспадаркі.

Вось якімі былі павіннасці ў той час цяглых сялянаў з адной валокі зямлі (21,36 га) па «Уставе на валокі» 1557 г. у рэгіёнах зямель Рэчыцы і Мазыра: грашовы аброк чынш – 8 грошаў, авёс – 1 бочка (420 кг), сена – 1 воз, гусі – 1 з дыму, куры – 2 з дыму, яйкі – 20 штук, паншчына – 2 дні ў тыдзень, талка – 4 дні за год (калектыўны выхад на працу ўсіх сялянцаў вёскі для выканання неадкладных работ). Прыкладна такія подаці ляжалі на плячах жыхароў маёнтка Горваль, у тым ліку і вёскі Васількова.

Пераход да фальварачна-паншчыннай сістэмы гаспадаркі па аграрнай рэформе 1557 г. на беларускіх землях працягваўся больш за 100 гадоў, таму памеры подаці спачатку былі меншымі. Трэба адзначыць, што ў XII – XIX стст. уся Еўропа апынулася ва ўмовах так званых «малога ледніковага перыяду», што адбілася на клімаце і ўраджайнасці. У нашай мясцовасці ў гэтыя стагоддзі было значна халаднае.

Ёсць звесткі, што ў 1800 годзе вёска Васількова, размяшчаючыся за 26 вёрстаў ад г. Рэчыцы (такую назву горада прыводзіць Расійскі дзяржаўны ваенна-гістарычны архіў. – **Аўтар**), налічвае 17 двароў, насельніцтва – 97 чалавек, з якіх 48 мужчын і 49 жанчын. А вось «Мінский губернский комитет для рассмотрения и составления инвентарей помещичьих имений» сцвярджае, што ў 1844 г. вёска Васількова налічвала ўжо 26 двароў, дзе пражывалі 59 мужчынаў і 56 жанчынаў. З іх працоўнымі былі 25 мужчынаў і 25 жанчынаў.

Адзначым, што у карыстанні, а не ва ўласнасці, сялянцаў усёй вёскай знаходзілася 13 валокі зямлі. Сюды ўваходзілі сядзібная, ворыўная і сенакосная землі. Калі падлічыць, 13 валок – гэта 277,68 га. На адзін дым выдзіла 10,68 га зямлі. Па сучасных мерках гэта значны памер. Здаецца, можна было б і жыць. Але ва ўмовах натуральнай гаспадаркі, калі ўсё неабходнае для жыцця бралася ад зямлі, гэтага не хапала. Рэч у тым, што бацькі давалі сынам надзелы зямлі, калі тыя жаніліся. Таму большая колькасць сялянскіх сядзібаў мела па 0,5 – 0,25 валокі зямлі. А гэта азначала даляка не заможнае жыццё. Паводле згаданага дакумента ва ўсіх сялянцаў вёскі налічвалася худобы: коней – 1, валоў – 28, паддэлькаў – 20, авечак – 51, свіней – 19, кароў – 6. Не надта і шмат для вёскі.

Пётр БАТУРА

(Заканчэнне будзе)

Залічваная спадчына

Як усміхаўся Багдановіч, страляла вочкамі Зоська Верас?..

Сучасныя лічбавыя тэхналогіі навучыліся рабіць нямаля не толькі незвычайных, забаўляльных рэчаў, але дапамагаюць нашым сучаснікам захаваць памятку мінуўшчыны, зазірнуць у мінулыя часы. Ужо не здзіўляюць рэканструкцыі абліччаў колішніх жыхароў паводле ацалелых чарапоў, мадэляванне старадаўняга паселішча і магчымаць паглядзець на яго нібыта ў дакументальнай кінахроніцы, лічбавыя рэстаўрацыі відэа, гуку і фота. Сусветна вядомы інтэрнэт-сервіс «My Heritage» сёла прапанаваў падпісчыкам і ўсім цікаўным відэазапіс... Аўраамам Лінкальнам. Усё проста! Узятая вядомыя фотаздымкі сьляннага палітыка, якія адрэстаўравалі, пачысцілі, а потым часткі твару, цела прымуслі рухацца так, як бы рухаліся вусны, вочы, рукі рэальнага чалавека пад час гутаркі. А гутарка была сур'ёзна. Колішні прэзідэнт ацэньваў рада-

воднае дрэва Лінкальнаў, складзенае ў наш час яго нашчадкамі.

Гледзячы на такое, не думалася, што нешта падобнае неўзабаве займе і мы. Але Нацыянальная бібліятэка Беларусі паспрабавала «ажывіць» класікаў айчынай літаратуры. Ініцыятары задаюцца пытаннем: «Як выглядалі беларускія пісьменнікі-класікі ў маладосці? Мы гэта трохі ведаем дзякуючы старым чорна-белым фотаздымкам. Аднак сучасныя тэхналогіі дазваляюць не толькі расфарбаваць гэтыя выявы, але нават паспрабаваць візуальна ажывіць вядо-

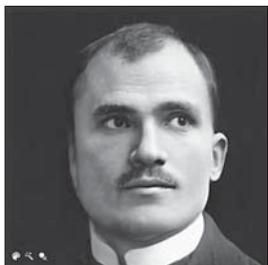
мых гістарычных дзеячаў. Мы паспрабавалі зрабіць відэарэканструкцыю, дзе яны пачынаюць пазіраваць перад камерай, рухаюцца, і нібы насамрэч гэта іх запісалі на відэа».

Вядома, гэта не колькі хвілінны ролік з класікам, але пачатак ёсць! Пашукайце ў Youtube на канале «Кніга Беларусі» запіс «Класікі беларускай літаратуры ажываюць і зноў маладыя!» – вас чакаюць сем хвіліннаў незвычайнага відэа.

«Не ўсіх і пазнаеш у маладым узросце, – зазначаюць стваральнікі. – Дарэчы, гэта таксама адна з задач праекта – зрабіць нашых класікаў больш знаёмымі і пазнавальнымі. Паспрабуйце, ці ўсіх пазнаеце?»

Аўтар праекта і відэарэканструкцыі – намеснік генеральнага дырэктара Нацыянальнай бібліятэкі Беларусі Алесь Суша.

*Падрыхтаваў
Лявон ПАЛЬСЬКІ*

Час абуджэння хараства і гармоніі

Прыгожым вясновым днём складана знаходзіцца ў памяшканні, хочацца быць бліжэй да прыроды.

У пачатку красавіка ў Альхоўскай сельскай бібліятэцы прайшла спазнавальна-гульнявая праграма

«Вітаем веснікаў вясны». Школьнікі разам з бібліятэкарам Юліяй Заруба зладзілі экскурсію ў лес, каб палюбавацца незвычайнымі краявідамі. Па дарозе прыгадвавалі вядомыя творы пра вясну, цытавалі любімыя

вершы. Пасля ўдзельнікі рабілі сэфі, фатаграфавалі праявы вясны. Экскурсія выклікала шмат станоўчых эмоцыяў. Свежае паветра, першыя кветкі, прыгажосць лесу – усё гэта падняло настрій. Школьнікі з'яўляюцца сябрамі аматарскага аб'яднання экалагічнай накіраванасці «Жывіца», таму такія экскурсіі арганізуюцца часта.

Завяршылася мерапрыемства ў бібліятэцы, дзе слухачам прапанавалі экалагічную віктарыну. Такія акты даюць магчымасць быць бліжэй да прыроды, разумець яе каштоўнасць для чалавека.

*Вольга ЗАЯЧКОЎСКАЯ,
бібліятэкар па сувязях з
грамадскаю адрэзала
бібліятэчнага маркетынгу
Астравецкай раённай бібліятэкі*

3-над Брагінкі

У Музеі бітвы за Дняпро адкрылася выстава-трылогія жывапісу лоеўскага мастака Уладзіміра Бабраўнічага «Па наказе сэрца». Самадзейны паэт, мастак Жывіца Верас, улюблены ў свой родны куток. Вёскі Ваўкашанка, Уборак, палаткі ды ўзгоркі, пералескі ды раўнінныя палі з дзяцінства натхняюць нашага земляка.

Тут, у невяліччай – цяпер бадай ужо хутары – старадаўняй вёсцы Ваўкашанка на Брагінцы 69 гадоў таму ў сям'і Бабраўнічых нарадзіўся хлопчык. Тут пачаўся яго жыццёвы шлях. Тут жа пачаўся і яго шлях творчы, калі ва ўзросце 15-і гадоў хлапчук з уборкаўскай шкolkі, які за часы навучання так палюбіў заняткі жывапісам, стаў дыпламантам Рэспубліканскай выставы выяўленчага мастацтва «Беларусь, мая песня!» І гэта быў толькі пачатак творчай кар'еры – доўгай, няпростай, часам складанай, але заўжды шчырай.

А яго кар'ера – гэта так і няскончаны Маскоўскі абласны педагагічны інстытут імя Н.К. Крупскай, дзе да арміі на завочным аддзяленні жывапісу навучаўся студэнт Уладзімір. І працяг навучання – ужо ў паармейскім жыцці – у вечавай школе жывапісу пры Дзяржаўным мастацкім інстытуте ў Вільні, куды лёс закінуў нашага героя ў маладыя гады.

Дарэчы, у Вільні ў мурах мастацкай школы і адбылася першая персанальная выстава маладога творцы. Цяпер гэтыя муры – Віленская акадэмія мастацтваў. Адна са старэйшых навучальных устаноў Сярэдняй Еўропы, яна бярэ пачатак ад заснаванай у 1793 годзе пры Галоўнай школе Вялікага Княства Літоўскага кафедры архітэктуры, а сама Галоўная школа – ад Віленскага ўніверсітэта, вядомага з 1579 года...

У другой палове 1970-х гадоў малады мастак вярнуўся на радзіму. Пачаў працаваць на Уборкаўскім сельскім клубе. Тут у 1978 годзе ён арганізаваў і ўзначаліў першы самадзейны гурт, куды прыйшлі ўборкаўскія жыхары. З імі фальклорны калектыў не проста выступіў на сцэнах роднага клуба, а з 1984 года – ужо новаадбудаванага дома культуры, але і на пляцоўках раёна ды вобласці. Яны збіралі самабытныя скарбы народнай традыцыі Лоеўшчыны ды паказалі яе ўсяму свету.

Тады ж, у 1980 годзе, была праведзена і першая персанальная выстава на роднай Лоеўшчыне...

Таму і не дзіва, што ў 1988 годзе ўборкаўскі дом культуры пад кіраўніцтвам нашага героя перамог ва ўсеагульным конкурсе – звычайны ДК, яшчэ не так даўно вясковы клуб у цеснай хаціне, – заняў першае месца.

«Новы будынак – новыя перспектывы і новыя магчымасці!» – напэўна, так меркаваў тады яшчэ малады кіраўнік мясцовай культуры, калі ствараў пры сваім ДК і першы на Лоеўшчыне цэнтр народных рамёстваў. Утвараліся і новыя гурткі, студыі. Шмат чаго паспеў стварыць У. Бабраўнічы на пасадзе кіраўніка дома культуры за 38 гадоў, што ён яго ўзначальваў.

Але за адміністрацыйнымі клопатамі ды турботамі не забываўся ён і пра ўласную творчасць, якая не абмяжоўвалася мастацкай самадзейнасцю «клубніка». Хаця ён ужо і даўно на пенсіі – «адпачывае» з 2006 года, – але як ніколі не адпачываў, так і цяпер працягвае плённа тварыць і творча працаваць. Дагэтуль спадаў Уладзімір піша карціны – самадзейна і захапляльна, шчыра аддаючыся творчасці ўсёй душой і думкамі.

Піша ён і вершы, пазмы, часта выступае на творчых сустрэчах, паэтычных вечарынах, сходах аматарскіх аб'яднанняў. Адметна атрымліваецца, калі свае вершы чытае на фоне жывапісных выставаў, аўтарам якіх ён сам і з'яўляецца.

Мастацкая выстава «Па наказе сэрца» шмат у чым таксама натхнёная вершамі У. Бабраўнічага – рыфмы любові да Лоеўшчыны, гісторыі роднага краю ды гісторыі Беларусі тонка пералічаны з сюжэтамі на палотнах майстра. Кожны сам можа гэта пабачыць, калі завітае ў любую з трох «секцыяў» выставы-трылогіі.

У першай частцы выставы «Змярканне» наведнікі музея змогуць пабачыць краявіды родных мастаку ваўкашанскіх ды ўборкаўскіх куточкаў Лоеўшчыны, мілья сэрцу хаткі і палаткі. У другой – «Тут грэмелі...» – мастак дзеліцца болей і роспачу роднай вёскі, спаленай пад час апошняй вайны і адбудаванай рулівымі вясковымі суседзямі. У трэцяй частцы «Аўтапартрэт. Палессе, вечар...» можна пабачыць куточкі Лоева і выявы людзей, аўтапартрэт самога мастака, зусім маладога...

Паводле інфармацыі арганізатараў

Першыя гады Дубраўскай школы

Адукацыя заўсёды была і ёсць адным з галоўных прыярытэтаў. Менавіта яна – неабходная ўмова, каб даць чалавецтву магчымасць рухацца наперад да ідэалаў святла, свабоды і сацыяльнай справядлівасці.

Пад час фашыскай акупацыі школьныя будынкі, а таксама абсталяванне былі амаль цалкам знішчаныя. Трэба было адрамантаваць або зноўку пабудаваць школьныя будынкі, наладзіць выпуск школьнага абсталявання, навучальнай літаратуры, падрыхтаваць настаўнікаў. Рамонтам і будаўніцтвам займаліся не толькі будаўнікі, але і настаўнікі, бацькі вучняў і нават вайсковыя. У выніку ў 1945/1946 навучальным годзе ўдалося ўвесці ў дзеянне 80 % ад даваеннай колькасці школ. Палова з іх, пераважна сельская, была адноўленая настаўнікамі, вучнямі і бацькамі.

Каб прыцягнуць да вучобы дзяцей, якія ў гады вайны не наведвалі школу, у пачатковыя школы прымалі дзяцей да 15-гадовага ўзросту, а ў першы і другія класы – 11-гадовых. Не ўсе школы, асабліва сельскія, размяшчаліся ў прыдатных для навучання памяшканнях. Многія працавалі ў прыватных дамах і нават у зямлянках.

Гісторыя Дубраўскай школы пачынаецца з даваеннага часу. У вёсцы Якшта, што за кіламетр ад вёскі Дубраўка, працавала пачатковая школа яшчэ пры Польшчы. Як сцвярджаюць старажылы, яна мела 4 класы. Веды ў ёй давалі даволі трывалыя. Тых, хто закончыў Якштаўскую пачатковую школу, лічылі высокаадукаванымі людзьмі, паважанымі. Калі пачалася Вялікая Айчынная вайна, у школе размясцілася нямецкая камендатура. Уначы падкраліся партызаны і спалілі будынак школы.

Увосень 1945 г. пабудавалі пачатковую школу ў Дубраўцы. Матэрыял для будаўніцтва прывезлі з партызанскага лагера «Спартак». Быў усяго адзін навучальны клас. Калідор быў зроблены з саломы. У школе вучыліся дзеці сямігадовага ўзросту, а таксама дзеці-пераросткі: Антаніна і Яўгенія Цітовічы, Пеця Цішаловіч, Галіна Цыўнель і іншыя. Лаўкі і сталы былі збітыя з дрэва ў выглядзе «казлоў», сядзелі па 6-7 вучняў. Першыя два гады вучыліся чытаць па газетам, пісалі на квітаннях, прывезеных з Богінскай гміны. Пазней з'явіліся буквары, іншыя кнігі, сшыткі. Многія разжываліся алоўкамі і сшыткамі ў салдатаў вайскавай часці, што базавалася ў Якштах. Пазней саламяныя калідор замянілі на драўляны, адвядлі невялікі пакой пад настаўніцкую. Заняткі праходзілі ў дзве змены: у першую займаліся першы і трэці класы, а ў другую – другія і чацвёрты. У 1947 г.

настаўнікам у першым класе быў Геннадзь Сяргеевіч Касарэўскі. На здымку ён стаіць злева, а побач з ім – настаўнікі пачатковых класаў Міхаіл Яўстаф'евіч Бабуль, Зіновій Іванавіч Цітовіч.

У 1947 г. у Дубраўскую пачатковую школу на пасаду загадчыка прызначаная Кацярына Адамаўна Цыўнель, якая ў тым годзе скончыла Глыбоцкае педагагічнае вучылішча. У гэты час пачатковыя класы размяшчаліся па вясковых хатах, бо ў маленькім пакойчыку школы было цесна. Адных толькі першакласнікаў было 12 чалавек. Хаты былі нізенькія, цёмныя, толькі ў дзвюх была падлога. На здымку мы бачым вучняў 2-га і 4-га класаў са сваёй настаўніцай К.А. Цыўнель каля хаты Сцяпана Фёдаравіча Цішаловіча, у якой праходзілі заняткі ў 1948 г.

Летам 1948 г. сабраліся людзі, у якіх былі дзеці, прынеслі дошак, цэгля, навезлі на конях пяску, гліны, саломы і пачалі будаваць новую школу. Уручную капалі і мяшалі гліну, камяні варочалі і насілі. Неўзабаве збудавалі глінабітную школу. Іосіф Мацеша зрабіў вокны, наслаў падлогу, страху накрылі саломай. Настаўнікі за свае грошы купілі шпалеры, паклелі сцены.

Вучні, якія закончылі пачатковыя класы, здавалі экзамены (для гэтага вазілі на конях праз лес у Азраўскую школу).

У 1948 г. быў адкрыты 5-ы клас, які размяшчаўся ў хаце Ганны Мікалаеўны Цыўнель. У 1949 г. быў адкрыты 6-ы клас у хаце Юліі Анатольеўны Адамовіч. У 1949 г. у школу на працу прыехалі настаўнікі-прадметнікі Майя Іванаўна Галаўко і Цыля Рыгораўна Коган. На працу ў школу прыходзіць мясцовая дзяўчына з Якштаў Антаніна Іосіфаўна Цішаловіч. Яна становіцца настаўніцай пачатковых класаў.

У 1949 г. загадам Відзаўскага РАНА на пасаду дырэктара Дубраўскай школы прызначаная М.І. Галаўко.

Перад пачаткам навучальнага года ўпершыню ў раёне ў жніўні 1949 г. адбылася раённая нарада настаўнікаў. На здымку – яе ўдзельнікі.

У 1950-х гг. у школе з'явіліся піянеры і камсамольцы. Уступаць у камсамол вучняў вазілі ў Відзаўскі райкам камсамола на конях. Каб быць у райкаме ў прызначаны час, дзве-тры падводы з дзецьмі адпраўляліся з Дубраўкі а пятай гадзіне раніцы.

У 1951 г. на працу ў Дубраўскую школу накіраваныя піянерважата М.І. Цыбуля, настаўніца гісторыі Л.І. Латышкевіч, настаўніца матэматыкі Л.Ф. Трашчанка. У 1951 г. былі пабудаваныя памяшканні для трох класаў, настаўніцкая, калідор. Вучні 5-га і 6-га класаў з прыватных хатаў былі пераведзеныя ў школу.

Генадзь Касарэўскі, Міхаіл Бабуль, Зіновій Цітовіч (1949 г.)

У 1953 г. адкрыўся 7-ы клас, школа стала з 7-гадовым тэрмінам навучання. Сюды па веды прыходзілі дзеці з суседніх вёсак Стаўрова, Вусце, Богінка, Маргі, Коўшанкі, Прудзінкі. На той час былі 142 навучэнцы. Экзамены вучні здавалі ўжо ў сваёй школе. У тым жа годзе Дубраўская сямігадка зрабіла свой першы выпуск.

У 1957 г. Дубраўскую школу ўзначаліла Аляксандра Іванаўна Буднік. Займаліся ў

II гістарычны конкурс для моладзі

ПА-ЗА КАДРАМ:

ад гісторыі сям'і да гісторыі суволянскай

школе ў дзве змены: з раніцы – вучні пачатковых класаў, а па абедзе – дзеці сярэдняга школьнага ўзросту. Было 147 вучняў. Усе дзеці школьнага ўзросту былі ахопленыя навучаннем, забяспечаныя неабходнымі падручнікамі. На вялікім перапынку для вучняў быў арганізаваны гарачы чай з лустай белага хлеба.

На здымку – настаўнікі Дубраўскай сямігадовай школы З.А. Масько, Л.Ф. Трашчанка, Л.І. Латышкевіч, А.І. Буднік (дырэктар), Н.Е. Канах, З.С. Цыўнель, К.А. Цыўнель са сваімі вучнямі ў дзень заканчэння 1956/1957 навучальнага года.

Гэтыя чатыры фотаздымкі я знайшла ў альбоме маёй стрыечнай бабулі. Яна і распавяла мне пра пасляваенную адукацыю ў вёсцы Дубраўка. Бабуля выкладала матэматыку. «Гэтыя чатыры фотаздымкі – вечны агонь памяці ў маёй душы пра тыя далёкія гады, пра тыя складаныя, але самыя шчаслівыя гады маёй настаўніцкай дзейнасці», – гэтымі словамі закончыла свой апавед былая настаўніца.

Мілена ЖАХОЎСКАЯ, вучаніца Куропальскай базавай школы Пастаянскага раёна Кіраўнік; Валянціна Іванаўна Падаўская, настаўніца беларускай мовы і літаратуры

Вучні 2-га і 4-га класаў Дубраўскай пачатковай школы са сваёй настаўніцай К.А. Цыўнель каля хаты Цішаловіча Сцяпана Фёдаравіча (1948 г.)

Учаснікі августовскаго учытельскаго савешання. М. Відз, 1949г.

Настаўнікі Дубраўскай сямігадовай школы З.А. Масько, Л.Ф. Трашчанка, Л.І. Латышкевіч, А.І. Буднік (дырэктар), Н.Е. Канах, З.С. Цыўнель, К.А. Цыўнель са сваімі вучнямі ў дзень заканчэння навучальнага года (1957 г.)

3-пад музейнага шкла

Гісторыя медыцынскага касцюма

У музеі-сядзібе «Пружанскі палацык» у калекцыі «Адзенне» захоўваецца каля двухсот прадметаў. У святле сённяшніх падзеяў я вырашыла напісаць пра медыцынскі халат, які з'яўляецца неад'емнай часткай прафесійнага касцюма медыка. Насіць яго медыкаў прывучаюць з моманту паступлення ў навучальную ўстанову для атрымання прафесійнай адукацыі. Але калі і хто прапанаваў менавіта белы халат як від медыцынскага касцюма?

Вядома, што пад час эпідэміяў рымскія лекары для наведвання хворых надзявалі доўгія сукенкі. Твары іх былі закрытыя, каб яны не ўдыхалі заразы. На нос была надзета доўгая дзюба, напоўненая духмянымі рэчывамі. У руках, з надзетымі пальчаткамі, яны трымалі доўгую палку, якой паказвалі, чым хворы павінен карыстацца і што прымаць. Гэтым яны засцерагалі сябе ад заразы і маглі, не падвргаючы сваё жыццё небяспецы, аказаць хворым патрэбную дапамогу. Падобны касцюм насілі лекары Еўропы пад час эпідэміяў чумы, але з некаторымі дэпаўненнямі.

У сярэднявечнай Еўропе існавала строга прафесійная і сацыяльна-прававая градыца паміж лека-

рамі, якія атрымлівалі медыцынскую адукацыю ва ўніверсітэтах і займаліся толькі лячэннем унутраных хваробаў, і хірургамі, якія навуковай адукацыі не мелі і лекарамі не лічыліся. Хірургі займаліся адносна простымі аперацыямі: выдаленнем

зубоў, кровапусканнем і таму падобным. Адпаведна, касцюмы лекара, які прадстаўляў афіцыйную медыцыну таго часу, і рамесніка-хірурга значна адрозніваліся. Першыя былі апранутыя ў дарагія манты, аздобленыя каштоўнымі камянямі. Такім чынам, адзенне ўрача або аптэкара нічым асабліва не адрознівалася ад адзення вучонага, багаслова ці замознага гараджаніна. Галоўным пры яе выбары было імкненне падкрэсліць сваю значнасць і замонасць. Паступова на змену манты і каштоўнасцяў як абавязковым атрыбутам вучонага-лекара прыйшоў звычайны сурдут. Вось тут, для таго каб вылучыцца, эскапавам давалося паламаць галаву, але неўзабаве было знойдзенае простае выйсце. Урачы пачалі хадзіць у бальніцу ў адным і тым жа брудным сурдуде, запырсканым крывёю. Гэта было прадметам гонару і служыла

доказам вялікага вопыту і запатрабаванасці ўладальніка гэтага сурдуга.

У XIX ст. погляды на прафесійнае адзенне для лекараў зведзілі істотныя змены. Пышныя манты і брудныя сурдугі змяніла адзенне, што выконвала прыныпова іншыя функцыі. Галоўнымі крытэрамі яе прыдатнасці сталі гігіенічнасць і зручнасць. У 1860 г. доктарскі халат (ад араб. *hil at* – ганаровая сукенка) увайшоў у паўсядзённую практыку лекараў, калі лекар-гігіеніст з Англіі Джозэф Лістэр распрацаваў здаровую тэорыю антысептыкі. Пасля пачалі з'яўляцца хірургічныя халаты.

Першымі насіць беляе халаты пачалі немцы ў час вайны 1870 г. Пасля вайны, бліжэй да пачатку XX ст., белы халат стаў сімвалам медыцыны. У тых часы людзі мільёнамі выміралі ад «іспанкі», і, убачыўшы чалавека ў белым халаце, у іх з'яўлялася хоць нейкая надзея.

Выбар колеру цалкам прэрысты: з аднаго боку, ён дазваляе убачыць нават нязначныя забруджванні на тканіне і нагадвае пра неабходнасць рэгулярнага мыцця і дэзінфекцыі. З іншага – практыка выварвання вопраткі і павязкі ў растворы хлору не пакідала альтэрнатывы: ніякі іншы колер у такіх умовах не захаваўся б.

Сёння лекарскі белы халат служыць асновай даверу пацыентаў да медыцынскага работніка.

*Марына КАЎТУНЮК,
галоўны захавальнік фондаў
музея-сядзібы «Пружанскі палацык»*

Дзень нараджэння на экскурсіі ў музеі

Чацвёрты дзень нараджэння Сашы Пучынскай з аграгарадка Германавічы Шаркаўшчынскага раёна быў своеасаблівым і запамінальным, бо святкавала яго ў мастацка-этнаграфічным музеі імя Язэпа Драздовіча. Для Аляксандры і яе сястрычкі Ксеніі супрацоўнікі музея арганізавалі цікавую экскурсію. Невялікі квест дапамог дзяўчынкам даведацца пра тых пры-

лады, якімі карысталіся нашыя продкі. Здзівілі дзяцей вялізныя корабы для захоўвання і пераноскі сыпучых прадуктаў (збожжа, крупаў, гароху), сплеченыя з лубу, саломы і лазы. З задавальненнем яны адгадвалі загадкі, а потым шукалі гэтыя прадметы ў экспазіцыі. Рознага кшталту гадзіннікі і самавары, бязмены і прасы, шумель і падковы – цяжка пералічыць старадаўнія

рэчы, якія ўбачылі маленькія экскурсанты.

«Як кашуля ў полі вырасла», дзяўчынка змаглі даведацца ў зале ткацтва. Тут жа ў плечай з лазы этажэрцы сястрычкі знайшлі пасланне ад «хатнічка», які «ахоўвае музей». У ім была інфармацыя, што наступная запіска з цікавым заданнем знаходзіцца на другім паверсе ў зале, прысвечанай Я. Драздовічу. Дзеці павінны былі раскажаць, якая з карцінаў мастака ім спадабалася найбольш і чаму. Пільна ўглядаючыся ў скульптуру «дзядзькі Язэпа», слухалі апавед аб нашым земляку, які неаднойчы маляваў іх родныя Германавічы (тады мястэчка) і дываны з цікавымі сюжэтамі.

Наступнае ж пасланне «хатнічка» прывяло ў залу, прысвечаную сучаснаму мастацтву Беларусі. Прозвішчы знакамітых беларускіх мастакоў і назвы іх карцінаў чытала трэцякласніца Ксенія, а потым яны разам з Сашай складалі з кубоў-пазлаў маляванкі Я. Драздовіча. Колькі ж было радасці, калі атрымаўся прыгожы краявід з гілямі!

Паклапаціўся «музейны хатнічак» пра салодкія прызы, якія дзяўчынка знайшлі ў «чароўнай скрыначцы», а дырэктар музея ўручыла сястрычкам фарбы. Абедзве дзяўчыны вельмі любяць маляваць. Гэтая экскурсія дапамагла Аляксандры і Ксеніі ўбачыць навакольны свет

праз прызму палотнаў Я. Драздовіча і сучасных мастакоў Беларусі, а веды пра старадаўняе жыццё беларусаў папоўняць скарбонку іх ведаў аб мінулым.

*Іна ПУЧЫНСКАЯ,
навуковы супрацоўнік
Мастацка-этнаграфічнага музея
імя Я.Н. Драздовіча*

Забуты слоні́мскі знахар Тэадор Ермаловіч

Знакаміты польскі мастацкі фільм Ежы Гофмана «Знахар» (1982) бачылі многія. Падзеі рамана Тадэвуша Даленгі-Мастовіча, на якім ён быў зняты, адбываюцца ў міжваеннай Заходняй Беларусі. Таленавіты хірург Рафал Вільчур перажыў асабістую драму і страціў памяць, вандраваў па краіне, стаў вясковым знахарам Антоніем Касібам...

Пэўныя паралелі з гэтай гісторыяй прасочваюцца ў падзеях, што адбыліся на Слоні́мшчыне ў сярэдзіне XIX стагоддзя.

27 верасня 1860-га газета «Kurjer Wileński» апублікавала ліст, напісаны ў Слоніме 31 ліпеня таго ж года. Яго аўтар схаваўся пад псеўданімам Suxtus. Гэта быў чалавек мясцова, які ведаў гісторыю горада, пісаў пра яго 800-гадовую гісторыю. Большая частка тэксту прысвечаная нашаму земляку Тэадору (ці Тодару, Хведару, Фёдару) Ермаловічу (Teodor Jaromłowicz, Teodorok). Высветляецца, што ў сярэдзіне XIX стагоддзя гэта быў знакаміты на Слоні́мшчыне знахар. У Ермаловіча была медыцынская адукацыя, ён скончыў Віленскі ўніверсітэт!

Працэнтэм частку ліста слоні́мца, што прысвечана Тэадору Ермаловічу. Аўтар пісаў яго праз некалькі дзён пасля візіту ў наш горад віленскага каталіцкага біскупа Адама Станіслава Красінскага: «Гэты памятны візіт біскупа быў спеасаблівым балъзамам сучашняна для большасці жыхароў Слоні́мскага павета пасля страты незалежнага Лекара-хрысціянна Тэадора Ермаловіча. Ён быў настолькі радкім чалавекам у сваёй прафесіі, такі дабрачынца для бедных, такі давер абуджаў сваім абыходжаннем, правільным лячэннем у багачэйшых, а таксама сваёй сціпласцю і поўнай непамятлівасцю ўласных інтарсаў, настолькі ўсеагульнай пашаны да сябе здабыў, што немагчыма не пачуць агульны голас усіх жыхароў ваколіцаў Слоні́ма, якія прысвяцілі колькі слоў хвалы і шкадавання перад яго памяццю.

Каля 1843 года ў адным з вясковых дамоў з'явіўся дзядок невысокага росту, сціплых паводзін і выключна добра выхаваны, які з задавальненнем лячыў хворых сялян і не браў за гэта ніякага ўзнагароджання. Неўзабаве ён звярнуў на сябе ўвагу мясцовых жыхароў. Асабліва паспяхова яму ўдавалася ратаваць дзіцей, што так цяжка даецца нават самым дасведчаным лекарам. Неўзабаве пагалоска пра яго ўдалыя справы, яго нястомную гадоўнасць дапамагчы кожнаму і ў любы час, як лясны пажар, распаўсюдзілася ў ваколіцах Слоні́ма. Адна справа толькі турбавала больш заможных – ён ніколі не хацеў узяць найменшай аплаты за сваю працу, што, у сваю чаргу, стала найбольшым добром для бедных, якія не мелі магчымасці аплациць працу лекараў са Слоні́ма. Так Тэадорэк, бо так яго звычайна называлі, неўзабаве стаў найлепшым дарадцам у хваробах у

многіх мясцовых сем'яў і сапраўдным дабрачынцам бедных сялян. Самі слоні́мскія лекары, упеўнены ў яго дасведчанасці ў медыцыне і паспяховым лячэнні хваробаў, з пахвальнай высакароднасцю, не стваралі яму ніякіх юрыдычных перашкодаў у дабрачыннай практыцы, на што ён не меў афіцыйнага дазволу. Такім чынам Тэадорэк свабодна рэалізоўваў сваю высакародную схільнасць даваць парад і дапамагач пакутуючаму жыхарству. Гатовы адгукнуцца на любы зварот, нягледзячы на старасць, як зімой, так і летам, незалежна ад неспрыяльных умоў надвор'я, ён удзень і ўночы хадзіў ад дома да дома, ад халупы да хаты, несучы карысныя парад і дапамогу тым, хто прасіў пра выратаванне.

Шчаслівы быў той з абавязаных яму пацыентаў, якому ўдалося нейкім хітрым прыёмам замяніць яму старое адзенне на новае. І ўсё ж на твары гэтага незвычайнага чалавека, які знайшоў найвышэйшую ўзнагароду за свае дабрадзейныя ўчынкi ў спакоі і задаваленасці ўласнага сумлення, быў відаць нейкі схаваны сум... Адзін у свеце, без сям'і і апекуноў, але прыныпова набожны, у малітве ён толькі знаходзіў суцяшэнне, у адзіноце і адпачынку пасля цяжкасцяў добраахвотнага свайго паклікання. А потым, мала каму было вядома, як яму давялося змагацца з жыццёвымі нягодамі, і ён знайшоў сяброў, якія яму падалі руку ў цяжкі момант. Да канца сваіх дзён ён захоўваў ласкавую і нязменную падзяку. У рэшце рэшт, усё гэта жыццё, такое дабрадзейнае і карыснае для навакольных, заўсёды хавалася, хаця б часткова, нейкай таямнічай заслонай, якую цалкам нельга было падняць.

Людзі нават здзіўляліся, як Тэадорэк, не будучы лекарам, настолькі валодаў медыцынай, не звяртаючыся ні да якіх пудадзейных лекаў, ні да якога шарлатанства? Толькі яго смерць дазволіла загаварыць абазнаным у яго жыцці, і, магчыма, недакладна, раскрыць тое, што было схавана ці малавядома ў дзейнасці гэтага лекара-Хрысціянна.

Тэадор Ермаловіч нарадзіўся праўдападобна больш за семдзесят гадоў таму ў Борку, вёсцы, якая належала да ордэна базыльянаў жыровіцкіх.

Селянін, але праявіў у раннім узросце свае рэдкія здольнасці, быў адданы ў мясцовыя школы, пасля заканчэння якіх накіраваны ў Віленскі ўніверсітэт для вывучэння медыцыны.

Але калі там, ужо з вайкай стараннасцю і карысцю прайшоў курс гэтай навукі ў чатырох класах, ён мусіў рэалізаваць свае гарачыя жаданні і завяршыць карпатлівую працу з доктарскай шапкай.

Дзіўная справа! Суполка, якой падлягаў, насуперак выдатным вынікам у навучанні і ўзорнай школе, вырашыла, што Тэадорэк будзе больш карысны для сялян кляшторных як вясковы фельчар, чым як лекар вольнапрактыкую-

чы. Такім чынам, ён быў стрыманы ў сваіх выдатных здольнасцях, яму давялося міжволі спыніцца ў тым сціплым становішчы, на якое яго паставілі тыя, што мелі над ім уладу. Ён быў фельчарам, а пасля яму было даручана кіраваць аптэкай у Жыровічах, якую ён найбольш карысна арганізаваў і падтрымліваў. У яго была калісці добра сфармаваная тэарэтычная аснова, да яе дадаўся вялікі досвед з хірургіі і фармацэўтыкі.

Змена становішча ордэна базыльянаў жыровіцкіх выдаліла Тэадорэка з месца яго папярэдняга знаходжання. З гэтага часу ён стаў амаль вандроўнікам, і, перажываючы цяжкія нягоды, упаў у меланхолію, ад якой толькі дабражычлівы клопат сябра здолеў яго выратаваць. Пад час гэтых цяжкіх выпрабаванняў Тэадор Ермаловіч пазбавіўся мізэрнай маёмасці, якую меў, але не страціў сваю філасофію хрысціянскую, якая пасялілася ў яго сумленнем сэрцы, адначасова з павелічэннем перашкодаў на шляху, што яму Наканаванне дало адбыць на гэтай зямлі.

Яго раптоўная смерць надышла 22 ліпеня ў вёсцы Бярдовічы, у якой дзядок любіў у апошнія гады найчасцей знаходзіцца. Да самай смерці ён не адшоў ад абранага ім дабрачыннага паклікання.

Напярэдадні смерці яго ўсё яшчэ прымалі ў суседнім доме, і атрымалі яго дабратворную дапамогу пры хваробе. Тэадор Ермаловіч, адчуўшы свой апошні момант, маліўся ў гэты дзень даўжэй,

чым звычайна, хаця сілы яго яшчэ не пакідалі.

Голас усеагульнага смутку на вестку пра смерць гэтага дабрадзейнага і дабражычлівага чалавека быў пачуты ва ўсіх ваколіцах Слоні́ма. Нашы грамадзяне, якія найбольш адчувалі яго парад і дапамогу, вырашылі ўшанаваць яго памяць, усталяваўшы помнік на могілках у Бярдовічах, дзе былі пахаваны астанкі лекара-Хрысціянна».

Пад «зменай становішча» базыльянаў у Жыровічах маюцца на ўвазе падзеі, звязаныя са скасаваннем уніі ў Расійскай імперыі ў 1839-м. Манастыр стаў праваслаўным, манахаў, якія не перайшлі ў праваслаўе, павысылалі з Жыровічаў. Відаць, новым уладам стаў непатрэбны і фельчар Ермаловіч (дарэчы, вельмі цікавая згадка пра аптэку, якой ён кіраваў). Гэта было чарговае выпрабаванне на яго жыццёвым шляху. Усе звывыкі жыццёвыя асновы абрынуліся.

Цяжка ўявіць, што перажыў тады наш зямляк...

Дзе ж нарадзіўся Тэадор Ермаловіч? У публікацыі ці пададзеная скажоная назва вёскі Баравікі, якая сапраўды належала да Жыровіцкага базыльянскага манастыра, ці маюцца на ўвазе Боркі, якія ўваходзілі ў Слоні́мскі павет, а цяпер у складзе Івацэвіцкага раёна. Гэта яшчэ трэба высветліць. Як і трэба пашукаць магілу Ермаловіча на могілках у Бярдовічах. Магчыма, яму сапраўды паставілі помнік.

Падрыхтаваў Сяргей Ёрш

(Паводле электроннага выдання «Слоні́мскі край», № 1 за 2021 г.)

Фотафакт

Тыдзень дзіцячай і юнацкай кнігі – мерапрыемства штогадовае. Сёлета ён праводзіўся з 30 сакавіка па 3 красавіка. Да яго ў бібліятэках Воранаўскага раёна падрыхтавалі разнастайныя мерапрыемствы.

30 сакавіка ў Воранаўскай раённай бібліятэцы прайшоў ўрачыстае адкрыццё тыдня. Цягам імпрэзы ўдзельнікі адгадвалі героюў казак, разгадвалі загадкі. Дзеці з задавальненнем удзельнічалі ў віктарыне, слухалі музычныя кампазіцыі. Вельмі спадабалася маленькім чытачам гульня «Праўда ці хлусня». Ксенія Федасева выразна прачытала на памяць верш.

*Зарына ВАСЮКЕВІЧ,
метадыст аддзела бібліятэчнага маркетынгу
Воранаўскай раённай бібліятэкі*

Травень (Май)

Канцэўскі (літ. псеўданім **Абдзіра-ловіч**) **Ігнат Уладзіміравіч** (1896, Вільня – 1923), філосаф, паэт, публіцыст – 125 гадоў з дня нараджэння.

«Музы Нясвіжа» (Нясвіж; 1996), рэспубліканскі фестываль камернай музыкі – 25 гадоў з пачатку правядзення.

1 – Лойка Алег Антонавіч (1931, Слонім – 2008), пісьменнік, літаратуразнаўца, крытык, член-карэспандэнт НАН Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі імя Якуба Коласа (1990) – 90 гадоў з дня нараджэння.

1 – Сакольчык Адам Антонавіч (1896, Мінскі р-н – 1983), бібліяграф, бібліятэкар, педагог – 125 гадоў з дня нараджэння.

2 – Сухін Аскольд Аўрамавіч (1941 – 1994), артыст оперы, заслужаны артыст Беларусі – 80 гадоў з дня нараджэння.

3 – Бекю Аўгуст (1771, Гродна – 1824), урач, педагог, доктар і прафесар медыцыны, доктар філасофіі, які адным з першых у Беларусі і Літве пачаў вакцынацыю супраць воспы, – 250 гадоў з дня нараджэння.

3 – Жавускі Генрык (1791 – 1866), польскі пісьменнік, публіцыст, аўтар гістарычных твораў, прысвечаных ВКЛ, стваральнік мастацкіх вобразаў дзеячаў беларускай культуры – 230 гадоў з дня нараджэння.

3 – Канстытуцыя 3 мая 1791 года, асноўны закон Рэчы Паспалітай (1791 – 1793), першы ў Еўропе і другі ў свеце (пасля Канстытуцыі ЗША) асноўны закон, зафіксаваны пісьмова, – 230 гадоў з часу прыняцця.

4 – Пятро Рунец (Пётр Мікалаевіч; 1911, Пухавіцкі р-н – 1997), пісьменнік,

які склаў кнігу дзіцячых успамінаў пра Вялікую Айчынную вайну «Ніколі не забудзем» (разам з Янкам Маўрам) – 110 гадоў з дня нараджэння.

5 – Булацкі Рыгор Васільевіч (1921, Бабруйскі р-н – 1999), вучоны ў галіне гісторыі журналістыкі, адзін з заснавальнікаў беларускай школы журналістыкі, педагог – 100 гадоў з дня нараджэння.

6 – Гусеў Валянцін Іванавіч (1911 – 1983), заслужаны архітэктар Беларусі, педагог – 110 гадоў з дня нараджэння.

6 – Сімураў Аляксандр Трафімавіч (1921, Гарадоцкі р-н – 2007), журналіст, пісьменнік, заслужаны работнік культуры Беларусі, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Беларусі (1978) – 100 гадоў з дня нараджэння.

6 – Юндзіл Станіслаў Баніфацій (1761, Ворапацкі р-н – 1847), прыродазнаўца, батанік, заолаг, адзін з першых даследчыкаў расліннасці Беларусі, заснавальнік батанічнага саду ў Вільні – 260 гадоў з дня нараджэння.

7 – Касмачоў Канстанцін Міхайлавіч (1911 – 1992), жывапісец і графік, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 110 гадоў з дня нараджэння.

7 – 13 – Першы Усебеларускі з'езд прафесійных саюзаў (1921) – 100 гадоў з часу правядзення.

7 – Тугай Уладзімір Васільевіч (1951, Нароўля), вучоны-гісторык, выдатнік народнай асветы – 70 гадоў з дня нараджэння.

8 – Іаан Рыльскі (свецкае імя **Пашы Іван Дамітрыевіч; 1881, Мазырскі пав. – 1938), рэлігійны дзеяч, святы, епіскап – 140 гадоў з дня нараджэння.**

Шаноўныя чытачы, падпісчыкі!

Наступны нумар «Краязнаўчай газеты», паводле графіку, выйдзе 8 траўня.

Кабета і печ

Байка

Выхваляцца ў краму ходзіць кабета: – Я ж цяпер магу ляжаць да абеду! Правялі ў хаціну газ, печ не трэба, Не ляціць і з камяноў дым у неба. І падлогі з падагрэвам зрабілі, Нават пліткай адмысловай пакрылі. У хаце цёпла і прыгожа на дзіва Ад старанняў гаспадынькі рухлівай. Мы ні дровы, ні тарпу* не купляем, Бы ў кватэры гарадской пражываем. Грубку з печу не бурлы адразу, Дзенька кажа, будзе для антуражу. І цяплынь па батарэях ліецца, Нават зяць ад шчасця шыра смаецца.

Ды зіма прыйшла з марозам пякучым, Мабыць, рак такі прысвіснуў на кручы! І пад лёдам сталі вокны ў кабаты, Не відаць праз шкельцы белага свету, Не ратуюць ні кацёл, ні падлогі, Скарчанелі ў «харастве» рукі-ногі... І пакуль зяць да доні хлінуся, Дым у неба з камяноў так і ўзвіўся. Запаліла печ і грубку кабета Ды шагнула: – Будзе спінка сагрэта! Бо няма ў вёсцы лепшае рэчы, Чым пагрэць старыя плечы на печы!

Толькі ў краме больш пра печ – ані слова, Ужо хваліцца чымсьці іншым гатова.

Валянціна БАБКО-АЛЯШКЕВІЧ, в. Радкава, Салігорскі раён

*Тарпа – торф (радкаўскі дыялект).

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПУЗЫНЯ Уладзімір Якаўлевіч (26.02.1940, в. Суцін Любанскага раёна – 18.09.2012, Мінск) – самадзейны майстар па вырабе музычных інструментаў, выканаўца на народных інструментах, майстар-рэстаўратар нацыянальных музычных інструментаў, педагог. Заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі (1994).

Скончыў Мінскае музычнае вучылішча імя М. Глінкі (1964). У 1965 – 1978 гг. артыст Дзяржаўнага народнага аркестра БССР імя І. Жыновіча, з 1972 г. адначасова старшы метадыст Мінскага абласнога навукова-метадычнага цэнтру народнай творчасці і культурна-асветнай работы, з 1982 г. загадчык майстэрні па рамонце і вырабе музычных інструментаў Мінскага інстытута культуры (пазней – Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта культу-

ры і мастацтваў). Вырабляў дудкі (альт, сапрана, бас), жалейкі, ліры, пастухоўскія трубы, басэтлі, дуды; адрадыў шэраг старажытных музычных інструментаў паводле апісанняў і выяваў (хорум і інш.). Выконваў партыі інструментаў у творах беларускіх кампазітараў да кінафільмаў і драматычных спектакляў. Адзначаны дыпламам XII Суветнага фестывалю моладзі і студэнтаў у Маскве (1985). У складзе розных творчых груп выступаў у ГДР, ПНР, СФРЮ. Выступаў з іграй на беларускіх музычных інструментах у канцэртных праграмах, фестывалах народнай творчасці і інш. Выдаў зборнік «Лірнік» (1993).

ПУКАТАЯ ГРАВІЮРА – друкаваны адбітак на паперы (ці падобным матэрыяле) з пласціны-«дошкі», на якой фарба

кладзецца на паверхню пукатага малюнка; від гравюры. Вядомая з VI – VII стст. на тэрыторыі Беларусі – з пачатку XVI ст. У пукатай гравюры ўсе свабодныя ад малюнка ўчасткі гравёрнай (найчасцей з дрэва ці лінолеуму) дошкі паглыбляюцца на 2 – 5 мм нажом, разцом і інш. Малюнак такім чынам узвышаецца над фонам, ствараючы рэльеф з плоскай паверхняй: фарбу наносяць на дошку тампонамі ці накатваюць валікам; друкуюць уручную ці пад прэсам. Асноўныя тэхнічныя разнавіднасці пукатай гравюры – кіслаграфія і лінаграфія.

ПУПКО Апалянарыі Фларыянавіч (12.11.1893, г. Івянец Валожынскага раёна – 18.06.1984) – самадзейны майстар разьбы па дрэве. У разьбе па дрэве прадоўжыў найлепшыя традыцыі народнай драўлянай скульптуры. Аўтар працаў камернага характару на фальклорныя, літаратурныя, казачныя сюжэты: «Несцерка» (1965), «Жалейка»

(1970), «Ганчар» (1972), «Араты» (1976), «Збянтэжаны Саўка» (1979) і інш. Стварыў партрэты В. Дуніна-Марцінкевіча (1976), А. Пашкевіч (Цёткі; 1977), Ф. Скарыны (1980), эпічныя, манументальныя творы «Маці» (1976), «Летапісец» (1977), «Гусяляр» і «Сейбіт» (1978). Творам Пулко ўласцівыя вастрыя псіхалагічныя характарыстык, яркая вобразнасць, майстэрскае валоданне выяўленчымі сродкамі. Працы захоўваюцца ў Нацыянальным гістарычным музеі Рэспублікі Беларусь, Нацыянальным мастацкім музеі Рэспублікі Беларусь, Музеі старажытнабеларускай культуры НАН Беларусі.

А. Пулко. «Араты» (1976 г.)